

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA UPRAVO**

**Diplomsko delo
visokošolskega programa**

**VLOGA IN POMEN EVROPSKEGA
VISOKOŠOLSKEGA PROSTORA: PRIMER
SLOVENIJE**

Boštjan Ficko

Ljubljana, november 2010

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA UPRAVO**

Diplomsko delo
visokošolskega programa

**VLOGA IN POMEN EVROPSKEGA VISOKOŠOLSKEGA PROSTORA:
PRIMER SLOVENIJE**

Kandidat: Boštjan Ficko
Vpisna številka: 04019856

Mentor: dr. Aleksander Aristovnik

Ljubljana, november 2010

IZJAVA O AVTORSTVU

Študent Boštjan Ficko z vpisno številko 04019856, sem avtor diplomskega dela z naslovom:
Vloga in pomen evropskega visokošolskega prostora: primer Slovenije

S svojim podpisom zagotavljam, da:

- je predloženo delo izključno rezultat mojega lastnega raziskovalnega dela,
- sem poskrbel/a, da so dela in mnenja drugih avtorjev oz. avtoric, ki jih uporabljam v predloženem delu, navedena oz. citirana v skladu s fakultetnimi navodili,
- sem poskrbel/a, da so vsa dela in mnenja drugih avtorjev oz. avtoric navedena v seznamu virov, ki je sestavni element predloženega dela in je zapisan v skladu s fakultetnimi navodili,
- sem pridobil/a vsa dovoljenja za uporabo avtorskih del, ki so v celoti prenesena v predloženo delo in sem to tudi jasno zapisal/a v predloženem delu,
- se zavedam, da je plagiatorstvo – predstavljanje tujih del, bodisi v obliki citata bodisi v obliki skoraj dobesednega parafraziranja bodisi v grafični obliki, s katerim so tuje misli oz. ideje predstavljene kot moje lastne – kaznivo po zakonu (zakon o avtorstvu in sorodnih pravicah, ur. list RS št. 21/95), prekršek pa podleže tudi ukrepom fakultete za upravo v skladu z njenimi pravili,
- se zavedam posledic, ki jih dokazano plagiatorstvo lahko predstavlja za predloženo delo in za moj status na fakulteti za upravo,
- je elektronska oblika identična s tiskano obliko diplomskega / magistrskega dela ter soglašam z objavo dela v zbirki »dela FU«.

Diplomsko delo je lektoriral/la:

Ljubljana, datum :

Podpis avtorja/ice: _____

POVZETEK

Visoko šolstvo sodi danes med najpomembnejše dobrine javnega interesa, zato je dobro oblikovana strategija še kako pomembna za študente, saj posamezniku omogoča končan študij, večjo zaposljivost, možnost izpopolnjevanja in potrjevanja samega sebe. Vsekakor je visoko šolstvo povezano s gospodarsko panogo, saj je od le-te odvisen tudi razvoj šolstva. V diplomskem delu smo ugotavljali pomen in pomanjkljivosti visokega šolstva, ter izpostavili problematiko ob uvedbi šolnin, ter vpliv vnosa Bolonjskega sistema v sam terciarni izobraževalni sistem. Največ kritik je zaznati okrog financiranja visokega šolstva, saj je večina mnenja, da uvedba šolnin prinese neenak dostopnost do študija. Interes vsake posamezne družbe pa je danes po čim višji vključitvi v sam študijski proces, zato je potrebno sprejemati politiko, ki bo to tudi zagotavljala in bila dostopna vsem po enakih kriterijih ne glede na preostale dejavnike. Ugotovili smo, da se naša država prepogosto primerja z drugimi visoko razviti državami, vendar v praksi tega še ni zaznavati.

Ključne besede: visokošolsko izobraževanje, Bolonjske reforme, financiranje visokega šolstva, ter problemi ob uvajanju novitet.

SUMMARY

ROLE AND IMPORTANCE OF THE EUROPEAN HIGHER EDUCATION AREA: CASE OF SLOVENIA

Higher education today is one of the most important items of public interest, it is well-designed strategy is very important for students as it allows the individual studies completed, enhancing employability, the possibility of training and certification itself. In any event, higher education is linked to the economic sector, since the latter depends on the development of education. The thesis was used to determine the importance and shortcomings of higher education, and highlighted issues with the introduction of tuition fees and the impact of the introduction of the Bologna system in the tertiary education system itself. Most critics have seen around the funding of higher education, as most of the opinion that the introduction of tuition fees bring unequal access to training. Interest of each individual company is today at the highest possible inclusion in the study process itself, it is necessary to adopt policies which will also provide and was accessible to all on the same criteria irrespective of the remaining factors. We found that our country is too high compared with other developed countries, but in practice it has not yet detect.

Key words: higher education, the Bologna reforms, financing of higher education, and problems when introducing new inovations

KAZALO

IZJAVA O AVTORSTVU	II
<i>POVZETEK</i>.....	III
<i>SUMMARY</i>.....	IV
KAZALO PONAZORITEV	VI
SEZNAM KRATIC IN OKRAJŠAV	VII
1 UVOD	1
1.1 OPREDELITEV PROBLEMA.....	1
1.2 NAMEN IN CILJI DIPLOMSKEGA DELA.....	2
1.3 METODE DE LA.....	2
1.4 STRUKTURA DELA.....	3
2 VLOGA IN POMEN VISOKO ŠOLSKEGA IZOBRAŽEVANJA	4
2.1 BOLONJSKA REFORMA PRI NAS	5
2.2 PROBLEMI OB UVEDBI BOLONJSKE REFORME.....	7
3 VISOKO ŠOLSKO IZOBRAŽEVANJE V SLOVENIJI	9
3.1 OPREDELITEV POJMA/TERCIARNO IZOBRAŽEVANJE.....	11
3.2 ZAKONODAJA VISOKEGA ŠOLSTVA V SLOVENIJI	12
3.3 ZAKON O VISOKEM ŠOLSTVU SKOZI RAZLIČNA OBDOBJA	13
3.4 RESOLUCIJA NACIONALNEGA PROGRAMA O VŠ 2007–2010	16
3.5 SPREMEMBE, KI JIH JE PRINESEL NACIONALNI PROGRAM 2007–2010.....	17
4 FINANCIRANJE VISOKEGA ŠOLSTVA V SLOVENIJI.....	19
4.1 OPREDELITEV FINANCIRANJA VŠ.....	19
4.2 MODELI FINANCIRANJA VŠ.....	19
4.3 STROŠKI ŠTUDENTSKEGA ŽIVLJENJA V SLOVENIJI	20
4.4 VRSTE IN NAČINI POMOČI OB VISOKOŠOLSKEM IZOBRAŽEVANJU	22
4.5 FINANCIRANJE VŠ V SLOVENIJI	25
4.6 SISTEM JAVNEGA IN ZASEBNEGA FINANCIRANJA VŠ.....	28
5 VISOKO ŠOLSTVO IN EVROPSKI PROSTOR	30
5.1 OPREDELITEV VŠ V EU PROSTORU	30
5.2 PREDLOGI MNVT ZA NACIONALNI VŠ PROGRAM ZA LETO 2011–2020	32
5.3 TRENDI VISOKEGA ŠOLSTVA	34
5.4 UKREPI MVZT V LETU 2010	35
5.5 ANALIZA TENDOV ZAPOSLOVANJA SLOVENSkih DIPLOMANTOV.....	37
5.6 VPISI ŠTUDENTOV 2009/2010	39
6 ZAKLJUČEK	41
LITERATURA.....	43

VIRI.....	44
PRILOGE.....	46

KAZALO PONAZORITEV

KAZALO GRAFOV

Graf št. 1: Mladi s terciarno izobrazbo	48
Graf št. 2: Diplomanti terciarnega izobraževanja po področjih	49
Graf št. 3: Prikaz vpisanih študentov po poletih.....	49
Graf št. 4: Prikaz vpisanih po področjih	50
Graf št. 5: Prikaz v % redno in izredno vpisanih po letih	50

KAZALO TABEL

Tabela 1: Število študentov v letu 2008/2009	46
Tabela 2: Število vpisanih po letnici rojstva in pričetka študija	46
Tabela 3: Vrste štipendij pri nas.....	46
Tabela 4: Seznam koncesioniranih študijskih programov 2009/10	47

KAZALO PRILOG

Priloga 1: Priloge grafov in tabel	46
--	----

SEZNAM KRATIC IN OKRAJŠAV

ECTS – European Credit Transfer and Accumulation System (Evropski standard klaficikacije izobraževalnih sistemov)

ENQA – European Association for Quality Assurance in Higher Education

EU – Evropska unija

ISCED – International Standard Classification of Education (mendarodna klasifikacija izobraževalnih stopenj)

MVZT – Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo

NPVŠ – Nacionalni program visokega šolstva

SURS – Statistični urad Republike Slovenije

UNESCO – United Educational, Scientific and Cultural Organization (Specializirana agencija Združenih narodov za izobraževanje, znanost in kulturo)

1 UVOD

Visoko šolstvo se uvršča med dobrine javnega interesa, saj je danes eden najpomembnejših, če ne najpomembnejši dejavnik prihodnjega razvoja posameznika in družbe. Posamezniku omogoča večjo zaposljivost, možnost nadaljnjega izpopolnjevanja in osebno rast. Interes družbe po vključitvi čim večjega števila posameznikov v nadaljnje izobraževanje pa se udejanja v socialnih (omogočiti vsem dostopnost do študija, uresničevanje socialne države, blagostanje), narodnostno samobitnih (ohranjanje jezika in kulture), narodnogospodarskih (razvito gospodarstvo, znanost) in političnih ciljih (krepitev demokracije).

Visoko šolstvo kot javna dobrina lahko izpolnjuje načelo pravičnosti, enakosti dostopa in vključenosti v visokošolski študij (Resolucija o kakovosti in financiranju visokega šolstva). Kako pa se visoko šolstvo realizira v praksi bomo predstavili v diplomskem delu. Namen diplomskega dela je predstaviti ureditev prostora in financiranja visokega šolstva v Sloveniji kot stalni članici visokošolskega prostora EU. Stalne družbene, gospodarske, politične in ostale spremembe zahtevajo prilagajanje tudi v visoko šolskem prostoru. Na podlagi razpoložljivih statističnih podatkov ter uporabi domače in tuje literature s področja financiranja visokega šolstva želim analizirati trenutno stanje v Sloveniji in državah članicah EU. Z analizo želim ugotoviti, v čem se razlikujemo in v čem smo primerljivi na področju financiranja terciarnega izobraževanja tako v slovenskem kakor v evropskem izobraževalnem prostoru.

Cilj diplomskega dela je ugotoviti in pojasniti pomanjkljivosti visoko šolske reforme v Sloveniji in analizirati trenutno stanje na področju financiranja visokega šolstva v Sloveniji ter izpostaviti problematiko uvedbe šolnin oziroma študentskih stroškov z vidika enake dostopnosti do terciarnega izobraževanja. Uporabili bomo tako primarno kakor tudi sekundarno analizo. S primarno analizo pravnih virov (zakoni npr. Zakon o visokem šolstvu, podzakonski akti, uredbe npr. Uredba o javnem financiranju visoko šolskih in drugih zavodov, članic univerz od leta 2004 vse do leta 2010 ter ostali predpisi) s področja ureditve in financiranja visokega šolstva in s sekundarno analizo tuje in domače strokovne literature in virov (knjige, zborniki, članki, literatura in viri, dosegljivi na spletnih straneh, dosedanje raziskave in obstoječi raziskovalni projekti ter drugo) bomo predstavili teoretične podlage in temeljne ugotovitve glede obravnavane teme.

1.1 OPREDELITEV PROBLEMA

Visoko šolstvo se uvršča med dobrine javnega interesa, saj je danes eden najpomembnejših, če ne najpomembnejši dejavnik prihodnjega razvoja posameznika in družbe. Posamezniku omogoča izobraževanje večjo zaposljivost, možnost nadaljnjega izpopolnjevanja in osebno rast. Interes vsake posamezne družbe po vključitvi čim večjega števila posameznikov v

nadaljnje izobraževanje pa se udejanja v socialnih (vsakomur omogočiti dostop do študija, uresničevanje socialne države, blagostanje), narodnostno samobitnih (ohranjanje jezika in kulture), narodnogospodarskih (razvito gospodarstvo, znanost) in političnih ciljih (krepitev demokracije). Visoko šolstvo kot javna dobrina lahko izpolnjuje načelo pravičnosti, enakosti dostopa in vključenosti v visokošolski študij (Resolucija o kakovosti in financiranju visokega šolstva). Kako pa se visoko šolstvo realizira v praksi, bomo predstavili v diplomskem delu.

1.2 NAMEN IN CILJI DIPLOMSKEGA DELA

Namen diplomskega dela je predstaviti ureditev prostora in financiranje visokega šolstva v Sloveniji kot stalni članici visokošolskega prostora EU. Stalne družbene, gospodarske, politične in ostale spremembe zahtevajo prilagajanje tudi v visokošolskem prostoru. Na podlagi razpoložljivih statističnih podatkov ter uporabi domače in tuje literature s področja financiranja visokega šolstva želimo analizirati trenutno stanje v Sloveniji in na kratko predstaviti stanje v EU. Z analizo želimo ugotoviti, v čem se razlikujemo in v čem smo primerljivi na področju terciarnega izobraževanja, ter ugotoviti doprinos Bolonjskega reforme v naš izobraževalni prostor.

Cilj diplomskega dela je v ugotovitvi funkcioniranja visokega šolstva pri nas v Sloveniji in pojasniti razlike med novim Bolonjskim sistemom visoko šolskega izobraževanje, ter ugotoviti prednosti in slabosti obeh.

1.3 UPORABLJENE RAZISKOVALNE METODE

Uporabili smo tako primarno kakor tudi sekundarno analizo. S primarno analizo pravnih virov (zakoni npr. Zakon o visokem šolstvu, podzakonski akti, uredbe npr. Uredba o javnem financiranju visokošolskih in drugih zavodov, članic univerz od leta 2004 do leta 2008 ter ostali predpisi) s področja ureditve in financiranja visokega šolstva in s sekundarno analizo tuje in domače strokovne literature in virov (knjige, zborniki, članki, literatura in viri, dosegljivi na spletnih straneh, dosedanje raziskave in obstoječi raziskovalni projekti ter drugo) bomo predstavili teoretične podlage in temeljne ugotovitve glede obravnavane teme.

S primerjalno analizo bomo primerjali trenutno stanje v Sloveniji na tem področju z izbranimi primeri nekaterih evropskih držav, posebej po vključitvi Slovenije v Evropski prostor in v proces Bolonjske reforme.

1.4 STRUKTURA DELA

Diplomsko delo je razdeljeno na šest poglavij. Uvodu sledi opredelitev obravnavanega problema, metode dela, namen in cilji ter struktura celotnega dela. V nadaljevanju sledi opredelitev vloge in pomen izobraževanja, uvedba Bolonjske deklaracije in doprinos le-te v naš izobraževalni sistem ter problematika, ki nas je doletela. V tretjem poglavju opredeljujemo visoko šolsko izobraževanje pred uvedbo Bolonjske reforme, zakonsko in pravno podlago ter resolucijo nacionalnega programa visokega šolstva 2007–2010.

V četrtem poglavju sledi financiranje visokega šolstva, modeli financiranja, pomoč in vrste pomoči študentom. Nato v petem poglavju opredeljujemo visokošolski prostor v EU, predloge za nacionalni program v letu 2010–2020, trende visokega šolstva in ukrepe do leta 2010. Dobljene opredelitve in ugotovitve združujemo v zaključku diplomskega dela.

2 VLOGA IN POMEN VISOKO ŠOLSKEGA IZOBRAŽEVANJA

Interes tistih, ki vladajo in vodijo v vsaki posamezni državi je, da imajo izobraženo delovno silo. Nekako se trend z leti razlikuje, zato se ljudje v EU prostoru vse bolj izobražujejo, tako da ne prevladuje več samo srednješolska izobrazba, ampak se vse več mladine odloča za visoko šolsko izobraževanje bodisi iz lastnega zadovoljstva bodisi iz potrebe. Prve šolske reforme je pričela pri nas uvajati že Marija Terezija v času, ko je Slovenija bila združena v prostor t. i. Avstro-Ogrske. Danes še vedno najdemo v družbi kombinacije javne in zasebne šole. Včasih je veljalo izobraževanje za nekaj elitnega in predvsem nedostopnega z materialnega vidika, saj so se lahko izobraževali le najpremožnejši otroci, oziroma otroci bogatih družin. Danes temu ni več tako. Skrb za šolo in izobraževanje ima vedno večji pomen in je že dolgo prisotna v naši družbi. S pojavom demokracije pa se je skrb za šolstvo še bolj okrepila (predpisi). Bistveni del evropske strategije na področju reševanja izzivov prihodnosti je v boljšem sistemu izobraževanja in usposabljanja izzivov prihodnosti (kot je staranje družbe) in zagotavljanje visoke ravni trajnostne rasti in delovnih mest na temelju znanja. Vse te določnice spadajo v jedro lizbonske strategije. Znanje, spretnosti in kompetence določajo posameznikove možnosti za uspeh na trgu dela in za dejavno vlogo v družbi. Imajo odločilen pomen za socialno kohezijo, prav tako konkurenčnost in inovativnost podjetij in celotnega gospodarstva. Zato pravimo, da je izobraževanje izrednega pomena kljub gospodarski krizi po svetu in Evropi (Bugarič, 2008, str. 8–9).

Slovenija se je po vstopu v EU prostor še bolj zavezala k upoštevanju nekaterih skupnih evropskih meril, kamor sodi tudi področje izobraževanja. Tako je postala podpisnica in soudeleženka Bolonjske deklaracije oziroma tako imenovane Bolonjske reforme. Po našem sistemu je osnovna šola obvezna. Danes se, zraven brezplačnih, vsem dostopnih šol, pojavljajo tudi zasebne šole in z njimi povezane šolnine. Država je proces izobraževanja uredila s predpisi in v zakonodaji popisala vse pomembne vsebine. Toda zavedati se moramo tudi pomena načela avtonomije, kar pomeni, da so šole, oziroma univerze pri svojem delu avtonomne in politika naj ne bi posegala na njihovo področje. Pa vendarle univerza ni popolnoma svobodna pri svojih odločitvah, saj večino denarja dobiva od države in izvaja javno službo. Države so običajno tiste, ki skrbijo, da fakultete nudijo res tiste vsebine, ki jih posamezna fakulteta potrebuje. Prav tako je pri nas država tista, ki določa standarde profesorjev, ki poučujejo in predavajo (pod določenimi pogoji). Namen pravil in določil za profesorje je zaščititi študente v smislu, da jih ne poučuje nekdo, ki za to ni primeren oziroma dovolj sposoben. Na področju visokošolskega izobraževanja postaja vse bolj pomembno tudi ocenjevanje študentov. In tako lahko zaradi preveč slabih ocen profesor oziroma učitelj izgubi delovno mesto. Takšne vrste ocenjevanja se je pričalo v Združenih državah Amerike in se vse bolj uveljavlja tudi pri nas, vendar ga pri nas še ne jemljejo tako resno; vsekakor pa skušajo zmanjšati težo ocenam (Bugarič, 2008, str. 9).

Slovenija se uvršča v majhna narodna gospodarstva, kar pomeni, da je ravno ona tista, ki mora zaradi svoje majhnosti trga in gospodarstva internacionalizirati vse procese, tudi področje izobraževanja. Za Slovenijo je nujno potrebno, da se povezuje in sodeluje z zunanjimi strokovnjaki in drugimi pomembnimi institucijami, če želi slediti smernicam izobraževanja in znanja, ki ga zahteva tako Evropski kakor tudi svetovni trg. Spremembe, ki se porajajo v družbi na področju izobraževanja, zahtevajo drugače usposobljeno delovno silo. Dejansko je danes potrebna delovna sila, ki je izobražena in želeli svoja znanja nenehno nadgrajevati in dopolnjevati. Pojavljati so se začela internacionalizacija visokošolskega izobraževanja, ki postajajo iz leta v leto bolj pomembna veja današnje družbe za doseganje konkurenčnih prednosti držav. Z vstopom Slovenije v Evropsko unijo se je ta internacionalizacija še bolj poglobila in zahtevala določene korenite spremembe na izobraževalnem področju, hkrati pa tudi pojasnjuje, kako pomembno je izobraževanje za vso družbo. Sledilo je sprejetje Bolonjske deklaracije, ki je osnova za reformo našega šolstva. Nekateri menijo, da je Bolonjska reforma podpira predvsem slabši socialni položaj (kar pomeni, da podpira revnejše študente) (Bugarič, 2008, str. 6).

2.1 BOLONJSKA REFORMA PRI NAS

O Bolonjski reformi se je pričelo govoriti že mnogo prej, ko se je Slovenija še vključevala v Evropski izobraževalni prostor. Dejansko pa se je pričela pojavljati v letu 2009, ko so v Sloveniji priredili predmetnike in sledili Bolonjski deklaraciji. Bolonjska deklaracija je tako osnova za reformo našega šolstva. Reforma je zajela področje zagotavljanja kakovosti študija, njegove strukture in dostopnosti, študija v tujini, mednarodnega priznavanja kvalifikacij kot tudi področje soupravljanja in soodločanja študentov. Visokošolski zavodi (fakultete, akademije ...) bodo reformo uvajali postopoma. Vpis v nove študijske programe naj bi bil ponekod mogoč v letu 2005/2006, zadnji rok za uvedbo nove strukture študija pa je študijsko leto 2009/2010. Seveda je vsaka reforma prinesla vedno nekaj novega, dobrega in slabega. Raziskave šolstva v Evropi so pokazale, da je šolstvo precej za ZDA, zato so se ministri odločili, da podpišejo Bolonjsko deklaracijo, s katero se zavezujejo skupnemu cilju za enoten in skupen trg (navsezadnje je skupni trg dober tudi za konkurenco) (Bugarič, 2008, str. 22).

Na ravni visoko šolstva so številne smeri skrajšale študij – le-ta bo odslej razdeljen na tri diplomske stopnje. Sedanji dodiplomski študij je preoblikovan v prvo diplomsko stopnjo, druga stopnja pa je nadomestila sedanji magistrski študij. Obe stopnji bosta skupaj trajali pet let, od vsake posamezne visokošolske institucije pa je odvisno, ali je izbrala:

- 3 + 2 sistem (prva diplomska stopnja traja tri leta, sledi ji dvoletna druga stopnja) ali
- 4 + 1 sistem (štiri leta prve stopnje, ki se nadaljuje z enim letom druge diplomske stopnje).
- Tretja diplomska stopnja je namenjena doktorskemu študiju, ki traja tri leta.

Ob diplomi bodo diplomanti prejeli prilogo, ki bo vsebovala informacijo o visokoškolskem sistemu in uspešnosti študenta (ocene) ter poenoten opis narave, stopnje, vsebine in statusa študijskega programa. Izdana bo v slovenščini in enem izmed uradnih jezikov Evropske unije. Študentu bo olajšala iskanje zaposlitve in vpis v nadaljnji študij, saj bodo vse veščine in znanja, ki jih je študent pridobil med študijem, zapisana na enem mestu. Študijske obveznosti v študijskih programih so po novem ovrednotena s kreditnimi točkami (ECTS). Točkuje se delo, ki ga študent vloži v opravljanje obveznosti, vključno s seminarji, vajami, samostojnim učenjem, predavanji, pripravo diplomskega dela itd. V vsakem letniku je možno zbrati 60 kreditnih točk, ki so osnova za vpis na naslednjo diplomsko stopnjo (Bugarič, 2008, str. 23–25).

Visokošolski zavodi lahko z drugimi slovenskimi in tujimi visokoškolskimi zavodi tvorijo in izvajajo skupne študijske programe. To pomeni, da lahko študent v okviru enega študijskega programa študira na različnih visokoškolskih zavodih ter ob koncu študija pridobi eno, skupno diplomu. Bolonjska reforma se zavzema za poenotenje (enakost) diplom, kar pomeni, da težijo k temu, da bi se vsaka diploma enako priznavala v drugih državah. To bi lahko dosegli s poenotenjem trajanja študija, mobilnostjo študentov (Erasmus program) in kreditnim sistemom točkovanja (točke bodo prenosljive iz fakultete na fakulteto – tudi izven države). Priznavanje v tujini opravljenih študijskih obveznosti in pridobljenih diplom bo po novem cenejše, krajše in enostavnejše, kar bo nadomestilo doslej uporabljano nostrifikacijo (Bugarič, 2008, str. 25–27).

Pereč problem, ki ga je potrebno razrešiti, so šolnine. Okoli tega je bilo na prvi diplomski stopnji precej polemik. Zaenkrat je obveljalo, da bo ta študij ostal brezplačen. Brezplačen študij na drugi diplomski stopnji je zagotovljen vsaj 30 odstotkom študentov, kot kriterij za določitev študentov v okviru tega deleža, pa se bo upošteval: socialni položaj, regijska zastopanost in deficitarnost poklicev. Šolnine za izredni študij pa žal ostajajo. Največji problem, ki ga vidimo tukaj je, da so realne možnosti menjave profesorjev in študentov izjemno nizke. Številke so zanemarljive predvsem pri profesorjih, saj ti zelo težko dobijo službo v drugi državi. Izmenjava študentov sicer narašča, toda tudi ta številka je zaenkrat še vedno nizka. Velika ovira tukaj je gotovo jezik, saj so predavanja v matičnem jeziku, obstajajo le dodatni seminarji, ki so največkrat v angleškem jeziku (Bugarič, 2008, str. 25–27).

Nekaj novosti je tudi na področju glasovanja študentov. Članstvo študentov v organih visokoškolskih zavodov se je s sedmine povečalo na petino, petino glasov pa imajo študentje po novem tudi pri volitvah rektorja univerz. Nova struktura študija naj bi omogočala boljšo mobilnost znotraj in med posameznimi visokoškolskimi institucijami (fakultete, akademije ...), tako doma kot v tujini. To pomeni, da študent po uspešno končani prvi diplomski stopnji lahko nadaljuje študij v istem ali drugem študijskem področju doma ali v tujini. Večji sta tudi transparentnost in primerljivost pridobljene izobrazbe, ki sta temeljna pogoja za priznavanje kvalifikacij na trgu dela in za nadaljevanje študija. Čeprav je še kar nekaj nesoglasij glede

študija in stopnje, ki jo opravljajo. Na primer sedanji študentje magistrskega študija, bi po starem sistemu obiskovali 7 stopnjo izobrazbe, po novem pa imajo samo 6+2, kar je skoraj enako univerzitetnem študiju. Mnogi so menja, da je sedanji Bolonjski proces univerzam daje tisto, kar že imajo oziroma so imele. Mobilnost univerzitetnih ljudi, transparentnost, primerljivost diplom itn., vse to so univerze praktično že imele. Razlika je le v načinu izvajanja. Po mnenju mnogih študentov, ki so na začetku zelo kritizirali uvedbo bolonjskega procesa je največji problem pri zaposlitvi po končanem študiju. Še vedno je namreč največ brezposelnih prav z višjo ali visoko izobrazbo, vendar le-ti zaposlitev najdejo hitreje kakor drugi z nižjo stopnjo izobrazbe. Prav z vidika ministrstva za delo se bo potrebno ukvarjati s temi ciljnim skupinami, ki so najbolj izpostavljene. Po mnenju Ivana Svetlika (ministra za delo, družino in socialne zadeve) bo potrebno sprejeti dodatne ukrepe na področju Bolonjskega procesa in zaposlovanja diplomantov za kar meni, da imajo dovolj časa. Hkrati pa meni, da se morajo na bolonjsko preobrazbo pripraviti vsi, tako delodajalci kakor tudi študentje. Predvsem pa je največji interes vseh, da bi bili bolonjski programi dejansko kakovostni v praksi in bi študentje resnično imeli kompetence, ki bodo kot priloga k diplomi ali pripisane v diplomu. Okrog tega je še vedno veliko kritik in polemik, ker so nekateri menja, da Bolonjska reforma v naš študijski izobraževalni sistem ni prinesla nič takšnega, česar že nismo imeli (Bugarič, 2008, str. 13).

2.2 PROBLEMI OB UVEDBI BOLONJSKE REFORME

O Bolonjski reformi je bilo povedanega že mnogo, še preden smo jo pri nas sploh pričeli uvajati v šolski sistem izobraževanja. Temelji predvsem na tem, da se mora izobraževanje doma spremeniti in sicer v krajše obdobje in bolj intenzivnejše (v težnji po zmanjševanju stroškov države). Izobraževalni programi morajo biti vsebinsko drugačni in predvsem bolj kvalitetni. Po bolonjskem sistemu bi tudi študentov naj bilo manj v skupinah na predavanjih in sicer iz razloga sodelovanja pri seminarjih v obliki debate. Ta način naj bi pripeljal do kvalitetnejše pridobitve znanja in kakovostnih učencev. V Bolonjski reformi je izpostavljenih 9 pomembnih področij, ki naj bi se izvajala do leta 2010. Delijo se na naslednja področja (Rodman, 2008, str. 6):

- mobilnost študentov in učiteljev,
- tristopenjski študijski programi,
- priznavanje visokošolskih in drugih kvalifikacij,
- nacionalna ogrodja kvalifikacij in skupno evropsko ogrodje kvalifikacij,
- vseživljenjsko učenje,
- ugotavljanje in zagotavljanje kakovosti,
- reforma doktorskih študijski programov,
- socialna dimenzija evropskega visokošolskega prostora,
- globalna dimenzija evropskega visokošolskega prostora.

Po mnenju Rodmana (2008, str. 6) lahko najbolj kritična področja razdelimo na tri ravni, ki bi jih bilo potrebno obravnavati in doseči njihove cilje, kot jih narekuje Bolonjska deklaracija do leta 2010. V prvo sodi mobilnosti študentov, priznavanje znanj in spretnosti ter vseživljenjsko učenje zaradi medsebojne odvisnosti. V drugo področje problematike sodi socialno - dimenzijo bolonjskega procesa v smislu enakih možnosti za vse študente. V tretjem področju pa je izpostavljeno financiranje bolonjskega študija, ki je trenutno še prepuščeno posameznim akterjem izobraževanja.

Bolonjska reforma ni prinesla vsega, kar je obljubila. Po mnenju Bugariča (2008) prihaja samo do »prepakiranja«, kar pomeni, da so dejansko samo spremenili ime, kljub temu da so obljubljali izboljšave. Gre za iste stvari, isti način izobraževanja, vendar pod drugim imenom. Nekateri menijo, da bi naredili veliko škodo z uvedbo šolnin, saj bi na ta način onemogočili dostop do znanja tistim, ki se želijo izobraževati, pa za to nimajo denarja. Drugi pa menijo, da bi s šolninami študentje bolj cenili delo, ki ga opravljajo in s študijem ne bi zavlačevali, kot to počnejo nekateri sedaj. Prav tako pa bi uvedba šolnin privedla do boljšega stanja univerze, saj bi z denarjem lahko zaposlili več profesorjev, ki bi lahko vodili posamezne seminarje v manjših skupinah. Zasledimo tudi problem osebnih dohodkov profesorjev.

Poleg javnih se pojavljajo zasebni visokošolski zavodi (prej je imela država monopol nad izobraževanjem). Zato se morajo na zasebnih izobraževalnih ustanovah izvajati kontrole nad kvaliteto izobraževanja. Organ, ki to počne je neodvisen, vendar pa isti, ki podeljuje licence, programe in usposablja ljudi ter pripravlja razpise – kar se šteje za konflikt. Ta nadzorni organ bi moral biti popolnoma neodvisen in samostojen.

In naslednji očiten problem, ki se je pojavil je, da je bolonjski magisterij enak stari diplomi v 4 letih. Zaradi tega se sedaj študentje iz bolonjskih programov raje vpisujejo v stari program. S tem študija niso skrajšali, ampak celo podaljšali. Bolonjska deklaracija oziroma reforma je torej prinesla neke novosti na področju izobraževanja, vendar je še vedno največji problem v uskladitvi reform, ki so zapisane v deklaraciji. Premalo se ukvarjajo z vsebinskim delom preoblikovanja in preveč z samim sistemom izobraževanja.

3 VISOKOŠOLSKO IZOBRAŽEVANJE V SLOVENIJI

Na tem področju je potrebno omeniti, da današnji gospodarski sistem in nenehne spremembe, tako na družbenem, gospodarskem, političnem in ekonomskem področju prinesejo temeljite spremembe tudi na področju izobraževanja. Zahtevnost teh velikih sprememb je terjala in terja od šolskega sistema hitro prilaganje in preoblikovanje študijskih procesov in študijskih programov v tako imenovano Bolonjsko reformo oziroma Bolonjski sistem izobraževanja, ki je prinesel veliko sprememb tudi na naše izobraževalno področje. Današnja družba strmi za tem, da bi imeli v naši sredini vsaj tretjino aktivnega prebivalstva z dokončano višjo ali visoko stopnjo izobrazbe.

Nenehne spremembe v družbi so vplivale tudi na nenehne spremembe v šolskem sistemu. Vloga posameznih ravni izobraževanja je tesno povezana tudi z njeno vlogo v celotnem izobraževalnem sistemu. Države v EU prostoru so pričele financirati in razvijati vse ravni izobraževanja. Če je bil na prelomu iz 19. v 20. stoletje v Evropi največji izziv šolstva vprašanje vključenosti prebivalstva v srednjo raven izobraževanja in je le en odstotek prebivalstva pridobil univerzitetno izobrazbo, danes želimo vključiti v nadaljnjo izobraževanje vsaj 60 % vsake generacije, ki konča srednjo šolo. Učinki pridobljene visokošolske izobrazbe so tesno povezani z gospodarskimi in družbenimi učinki, ki se na slovenskem ozemlju že dobro kažejo, saj se zaradi velike gospodarske krize in velike brezposelnosti ljudje usmerjajo v izobraževanje, izpopolnjevanje in druge oblike nadgradnje svojega znanja (Mramor, 2001, str. 45–47).

Glavna in prioriteta naloga mednarodnega gospodarstva je torej v vsej velikosti vplivati na:

- gospodarsko rast in razvoj (povečanje kapitala, izobrazbe, znanja, produktivnosti, novih tehnologij, hitrosti prenosa znanja in generičnost znanja);
- izpolnjevanje načela socialne države s prerazdelitvijo dohodka in bogastva od bogatejših k revnejšim slojem.

Poleg tega ne smemo zanemariti pomembnosti ekonomskih in neekonomskih učinkov. Visoko šolstvo se vsekakor uvršča med dobrine javnega interesa, saj je danes eden najpomembnejših, če ne najpomembnejši dejavnik prihodnjega razvoja posameznika in celotne družbe. Posamezniku omogoča večjo zaposljivost, samopotrditev, možnost nadaljnjega izpopolnjevanja in osebno rast. Interes družbe danes pa je, da se vključi v izobraževalni proces čim večje število ljudi ter, da je možnost izobraževanja za vse enaka (ne glede na starost, stopnjo predhodne izobrazbe, status) (Mramor, 2001, str. 5).

Po podatkih statističnega urada je imelo v Evropi po 1. svetovni vojni samo 1 % prebivalstva v starosti 25 do 64 let visoko izobrazbo (v ZDA 2 %), danes pa je ta delež v mnogih evropskih državah že presegel 20 % in hitro narašča, saj se tudi že preko 50 % generacije vpiše na visokošolsko izobraževanje (Mramor 2001, 275). Izobraževanje sicer opredeljujemo

kot vrlino in sposobnost posameznika ter dolgotrajen in načrten proces razvijanja posameznikovih znanj, navad in sposobnosti, ki mu omogočajo vstop v družbeno življenje in delo ter oblikujejo znanstveni pogled na svet. Vendar pa je danes potrebno veliko več vložiti v sam izobraževalni proces bodisi posameznika ali celotne družbe. S tem ko se posameznik vključi v izobraževanje, oblikuje svojo osebnost in pridobiva znanja, ki so potrebna za zaposlitev. Izobraževanje na dodiplomskem študiju nam že omogoča predvsem široko gledanje na stvari ter kritično razmišljanje, medtem ko podiplomska izobrazba, poleg že vseh omenjenih znanj, spodbuja posameznika tudi k raziskovalnemu načinu dela (Mramor, 2001, str. 5–6).

Dejstvo je, da s študijem posameznik pridobi le formalno izobrazbo, ne pridobi pa tudi spretnosti in izkušenj, ki so prepotrebne za opravljanje dela na samem delovnem mestu. Podjetja zato izvajajo usposabljanja, izobraževanja in izpopolnjevanja (proces razvijanja sposobnosti), da posameznik pridobi znanja, ki jih potrebuje pri opravljanju konkretnega dela. Izobraževanja so potrebna tudi zaradi drugih razlogov: napredovanje, sprememba delovnega mesta, informacijska tehnologija idr. Vendar pa izobraževanje in usposabljanja v podjetjih velikokrat naletita na odpor s strani delavcev, predvsem starejših, saj le-ti nimajo želje po dodatnem izobraževanju. Ko govorimo o človeških zmožnostih, ki so potrebne za zeleno delovanje, so v prvi vrsti nujni znanje, sposobnosti in hotenje. To hotenje izkazujejo predvsem študentje z vpisom na podiplomski študij, kjer pridobijo veliko znanja (Bevc, 2008, str. 7).

Izobraževanje, znanje in gospodarska rast so dejavniki, ki so zelo zapleteni in medsebojno izjemno povezani. Po mnenju mnogih nam izobraževanje povečuje produktivnost dela in prav tako tudi gospodarsko rast. Vpliv izobraževanja na gospodarsko rast je namreč odvisen od različnih dejavnikov, kot so: zgodovinske in kulturne značilnosti posamezne države, raven razvitosti trga dela in prav tako vsaka posamezna država, ki je po tej opredelitvi tudi pojem zase. Vsaka država ima neke svoje vrednote in posebnosti, ki prav tako vplivajo na izobraževalni sistem vsake države posameznice. Danes so za gospodarsko rast in njen razvoj po ugotovitvah večine sodobnih raziskav najpomembnejša znanja in pa seveda človeški vir. Saj brez primerne obravnave človeškega potenciala tudi do pravega znanja ne moremo priti. V mnogih manj razvitih državah veliko vlagajo v visokošolsko izobraževanje, ker mislijo, da bodo na ta način zmanjšali zaostanek za razvitimi državami, ne zavedajo pa se, da z nezadostnim vlaganjem v osnovno izobrazbo ta zaostanek samo še povečujejo (Bevc, 2008, str. 66–67). Z bolonjskim procesom se na področju visokega šolstva uresničuje cilj Lizbonske strategije, in sicer naj bi Evropa do leta 2010 postala »najbolj konkurenčno in dinamično na znanju temelječe gospodarstvo na svetu, sposobno trajnostne rasti z več in boljšimi delovnimi mesti in z več socialne povezanosti« (MVZT, 2008).

3.1 OPREDELITEV POJMA TERCIARNO IZOBRAŽEVANJE

Terciarno izobraževanje je prav tako pojem, ki je vezan na visokošolsko izobraževanje, in se pogosto uporablja namesto besede visokošolsko izobraževanje. Samo ime Terciarno izobraževanje se opredeljuje po UNESCO-vem priročniku za uporabo mednarodne standardne klasifikacije ISCED, ki je bila sprejeta leta 1997 (v Sloveniji ga je izdalo Ministrstvo za šolstvo, znanost in tehnologijo).

Zadnji dve stopnji izobraževanja predstavljata terciarno izobraževanje in sta pomembni za izobraževalni sistem v Sloveniji, saj sta ti dve ravni visokošolska, višješolska in sedaj po novem tudi univerzitetna stopnja izobraževanja. Te tri ravni izobraževanja skupaj sodijo v peto stopnjo po ISCED od šestih možnih. Stopnje po ISCED lestvici so oštevilčene od 0-6 in si sledijo v naslednjem vrstnem redu:

- 0 – predprimarna vzgoja in izobraževanje (običajno predšolska vzgoja);
- 1 – primarno izobraževanje oziroma prvo obdobje osnovnega izobraževanja (starost od 5–7 let);
- 2 – nižje sekundarno ali drugo obdobje osnovnega izobraževanja (osnovna šola);
- 3 – višje sekundarno izobraževanje (srednje šole do s programi od 2-5 let);
- 4 – posekondarno predterciarno izobraževanje (največ običajno V. stopnja ali več);
- 5 – prva raven terciarnega izobraževanja (ki se konča z najzahtevnejšo visokošolsko klasifikacijo);
- 6 – druga raven terciarnega izobraževanja (ki se konča z najzahtevnejšo visokošolsko klasifikacijo).

V Evropi je danes zaslediti trend stalnega večanja vpisa števila študentov in to je glavni razlog, da se nenehno spreminja število programov, ki so na voljo. Po svetu vsekakor obstajajo neenakosti med programi, stopnjami in modeli visokošolskega izobraževanja. Med sabo se razlikujejo po kakovosti in raziskovanju ter izdatkih, ki jih določena država nameni za posameznega študenta (Jambrek, 2003, str. 122–123).

Po podatkih Eurostata iz leta 2007 se v Evropski uniji stopnja izobraževanja na področju terciarne stopnje dviguje. Zaslediti je, da se še vedno po večini bolj izobražujejo ženske in manj moški. Slovenija je nekje na sredini izmed 27 držav EU po stopnji terciarnega izobraževanja in tudi pri nas v Sloveniji prevladujejo ženske, ki se izobražujejo na visokošolski stopnji (glej prilogo: graf 1).

Eden od temeljnih ciljev EU je prispevati k razvoju čimbolj kvalitetnega izobraževanja v evropskem prostoru, kamor se je leta 2004 priključila tudi Slovenija. Namen skupnega izobraževanja je predvsem izboljšati kvaliteto izobraževanja in poklicnega usposabljanja. Evropska Unija ne določa izobraževalne politike držav članic, vendar pa v celoti spoštuje njihovo pristojnost, učno vsebino, kulturo in jezikovno drugačnost. To dejansko pomeni, da kljub vsem spremembam in Bolonjski reformi, dejavnosti EU niso v celoti usmerjene k

poenotenju izobraževalnih sistemov. To je namreč iz večih vidikov zaenkrat še neizvedljivo, čeprav velika večina držav članic govori Angleški jezik. Pomembno je omeniti, da se je Sloveniji z članstvom v EU povečala ponudba in možnost za študij v drugih državah članicah v EU, saj to sodelovanje poteka v okviru večih programov, kot so: Comenius, Erasmus, Leonardo da Vinci, Gruntvig itd. Vsi ti programi ponujajo več možnosti: izmenjave profesorjev, učencev, učiteljev, prostovoljcev, študentov itd.

Na področju izobraževanja je bilo še veliko drugih statističnih raziskav in ena od teh je pokazala, za katera področja izobraževanja se kaže največje zanimanje. Zanimiv je podatek, da je pri nas v letu 2008 največ diplomatov iz smeri družbene, poslovne, upravne in pravne vede. Podobne rezultate kažejo tudi podatki iz vseh drugih držav Evropske unije (glej prilogo: graf 2).

Vse več študentov v Sloveniji obiskuje programe, ki so usklajeni z Bolonjsko deklaracijo (35.790 študentov oziroma tretjina med vsemi študenti je takšnih, ki so vključeni v nove visokošolske programe). Univerza v Novi Gorici in 16 samostojnih visokošolskih zavodov so v študijskem letu 2008/2009 izvajali v prvih letnikih v celoti le nove t. i. bolonjske študijske programe prve stopnje. Tako so je v Ljubljani v letih 2008/2009 izobraževalo 60.284 vpisanih študentov, v Mariboru 23.363, na primorskem 6.490 in v Novi Gorici 725 vpisanih študentov; v samostojnih visokošolskih zavodih pa 7.266 študentov, kar skupaj znaša 98.128 študentov (glej prilogo: tabela 1).

3.2 ZAKONODAJA VISOKEGA ŠOLSTVA V SLOVENIJI

Zakon oziroma zakonodaja visokega šolstva v Sloveniji je bila že večkrat spremenjena ali dopolnjena. Ustava Republike Slovenije (UL RS, št. 33/91) ureja v poglavju človekove pravice in temeljne svoboščine tudi izobraževanje in šolanje, kamor sodi tudi visokošolsko izobraževanje. Skladno s 57. členom Ustave RS je izobraževanje svobodno, le osnovnošolsko izobraževanje je obvezno in se financira iz javnih sredstev. Ta člen določa, da država vsakemu državljanu daje možnost, da si lahko pridobi ustrezno izobrazbo. Temeljna usmeritev ustave je, da državo obvezuje zagotavljanja vsem državljanom možnost pridobitve ustrezne izobrazbe. 58. člen Ustave Republike Slovenije določa avtonomnost državnih univerz in državnih visokih šol ter način njihovega financiranja, ki ga ureja zakon.

Za visokošolske ustanove pomeni samostojnost in neodvisnost pri sprejemanju predpisov in upravljanju lastnih zadev, kar jim dopušča tudi zakon. Način in učinkovitost upravljanja sta v veliki meri odvisna od načina financiranja s strani države in višine sredstev, ki jih je vir financiranja pripravljen in sposoben zagotoviti visokošolski ustanovi. Ravno iz tega izhaja, da je lahko visokošolska ustanova popolnoma avtonomna, če lahko samostojno določa vsaj način in organizacijo delovanja, pedagoški program, način izvajanja tega programa ter, v

kolikor gre za dobičkonosno organizacijo, tudi višino sredstev, ki bodo predstavljala dobiček organizacije.

Stopnja avtonomnosti visokošolskih ustanov, ki se financirajo iz državnega proračuna je v današnjem času zelo nizka. Ta naš način financiranja, ki pomembno vpliva na sprejemanje odločitev visokošolskih ustanov, je po mnenju mnogih kritikov tog in visokošolskim ustanovam dopušča le malo svobodnega prostora za sprejemanje pomembnih kvalitetnih odločitev, ki bi povečevale učinkovitost visokošolskih ustanov, čeprav se trudi delovati v tej smeri. To na svoj način potrjuje tudi v Sklepu o normativih in standardih za opravljanje izobraževalne dejavnosti v višjem in visokem šolstvu (UL RS, št. 39/92), kjer so podrobno določeni standardi za najvišje število predavateljev na fakulteti. A število predavateljev ne narašča sorazmerno s številom vpisanih študentov, ampak se razmerje med številom predavateljev in številom vpisanih študentov z naraščanjem števila študentov zmanjšuje. Kar pomeni, da profesorjem oziroma predavateljem zmanjkuje kvalitetnega časa, za kvalitetno predavanja saj so s tem preobremenjeni. Študentov je vse več, število profesorjev pa ostaja na enaki ravni, ker novih, zaradi t. i. gospodarsko finančne krize, ne zaposlujejo.

3.3 ZAKON O VISOKEM ŠOLSTVU SKOZI RAZLIČNA OBDOBJA

Reforma visokega šolstva oziroma Zakon o visokem šolstvu je šel že skozi veliko različnih preobrazbenih in političnih obdobij ter veliko drugih sprememb, ki so ga izoblikovale. Področje visokega šolstva je urejeno z Zakonom o visokem šolstvu (ZVis¹) (UL RS, št. 67/93), ki so ga od sprejetja prvega besedila zakona decembra leta 1993 večkrat dopolnili ali spremenili, saj je najprej netransparentno urejal financiranje visokošolskega izobraževanja. Zakon je urejal predvsem javne ustanove in ne tudi zasebne. 72. člen takrat veljavnega zakona visokošolskim ustanovam določa pridobivanje sredstev iz proračuna Republike Slovenije, šolnin in drugih prispevkov za študij, plačil za storitve, dotacij, dediščin in daril ter iz drugih virov. Izrecno določa, da je pridobljena sredstva potrebno porabiti v skladu z namenom, za katerega so bila pridobljena in ne v kakršnokoli drugo korist.

Tako s strani študentov kot s strani strokovnjakov, ki se ukvarjajo s šolstvom in uvedbo Bolonjskega sistema, je največ kritik visokega šolstva na račun financiranja. Šolnine in druge prispevke za študij natančneje določa 77. člen leta 1993 sprejetega zakona (to so najpogostejše oblike financiranja visokošolskih ustanov, ki ne izvirajo iz državnega proračuna, ampak jih plačujejo koristniki neposredno visokošolski ustanovi). Ta je poleg določila, da se šolnina in drugi prispevki določijo skladno s predpisom ministra, pristojnega za področje visokega šolstva, določil tudi, da »državljanom Republike Slovenije šolnine ni mogoče predpisati za izobraževanje v okviru dodiplomskih študijskih programov z javno veljavnostjo, ki se izvajajo kot javna služba, razen če njihovo izvajanje presega z nacionalnim

¹ ZVis je kratica za Zakon o visokem šolstvu – dopolnjena verzija; ZVis-G, Ur.l. RS, št. 86/2009.

programom visokega šolstva določene standarde«. S tem členom je bila postavljena osnova za brezplačen visokošolski dodiplomski redni študij, ne pa tudi za ostale oblike študija, kar še vedno predstavlja najbolj pereč problem celotne družbe. To celotno področje natančneje ureja poseben podzakonski predpis, in sicer Pravilnik o šolninah in drugih prispevkih v visokem šolstvu. Leta 1999 je stopila v veljavo sprememba in dopolnitev ZVis. Novela zakona je podrobneje določila, za katere dejavnosti se morajo porabiti proračunska sredstva. S tem je v zakonu natančneje določeno, za katere dejavnosti univerzam in samostojnim visokošolskim zavodom, ki jih ustanovi Republika Slovenija, se zagotavljajo sredstva (ZviS).

Univerzam in samostojnim visokošolskim zavodom, ki jih ustanovi Republika Slovenija, se zagotavljajo sredstva za pedagoško, znanstvenoraziskovalno študijsko dejavnost in s študijem povezane interesne dejavnosti študentov, ki so določene po letnem programu. Prav tako pa tudi razvojne ter druge naloge, ki so določene v pravilniku in katere sprejme pristojni minister za visoko šolstvo (Zvis-NPB²).

Zakon o visokem šolstvu opredeljuje, da se za prvo in drugo stopnjo izobraževanja zagotovijo sredstva iz državnega proračuna ob upoštevanju vseh drugih kriterijev (npr. število vpisanih diplomantov in študentov rednega študija). Prav tako je v to zajet tudi študij tretje stopnje.

V noveli je dodan člen, ki ureja pravno osnovo za financiranje dejavnosti zasebnih visokošolskih zavodov in pravi, da »Republika Slovenija koncesioniranim samostojnim visokošolskim zavodom dodeljuje sredstva za študijsko in ob-študijsko dejavnost. Republika Slovenija lahko visokošolskim zavodom iz prejšnjega odstavka in zasebnim samostojnim visokošolskim zavodom, ki izvajajo javno veljavne študijske programe, prek javnih razpisov dodeljuje sredstva za razvojne naloge«.

Vlada RS zgolj predpisuje neke kriterije za financiranje javne službe, izvaja pa se preko univerze ali pristojnega ministrstva za visoko šolstvo. Kar pomeni, da sta normativna in izvršilna funkcija ločeni le v primeru financiranja preko univerze. Če gre za financiranje preko pristojnega ministrstva za visoko šolstvo, sta funkciji le formalno ločeni, saj je ministrstvo del vlade. Za dodelitev proračunskih sredstev morajo univerza in samostojni visokošolski zavodi pristojnemu ministrstvu v postopku priprave državnega proračuna predložiti finančno ovrednoten letni program in poročilo komisije za kvaliteto visokega šolstva. Članice univerze morajo predložiti svoje letne programe univerzi in ta zatem program posreduje naprej pristojnemu ministrstvu za visoko šolstvo. V tej zakonski noveli je bilo uvedeno načelo integralnega financiranja, saj so strokovne razprave in mednarodne primerjave pokazale, da je potrebno spremeniti način financiranja iz obstoječega financiranja po študijskih programih in posameznih dejavnostih na financiranje univerz in visokošolskih zavodov. Po svetu se vse bolj uveljavlja načelo integralnega financiranja, ki »izhaja iz stroškov za izvedbo celotnega

² ZViS-NPB5 je kratica za Zakon o visokem šolstvu (neuradno prečiščeno besedilo).

dogovorjenega programa določenega obsega oziroma zahtevnosti, univerza oziroma samostojni visokošolski zavodi pa pri tem v okviru siceršnjih predpisov kar najbolj preudarno upravljajo s sredstvi. Uvedba takšnega sistema zahteva odprtost in odgovornost (angl. »accountability«) univerz in samostojnih visokošolskih zavodov do javnosti ter praktično uveljavitev sistema preverjanja in ocenjevanja njihove kakovosti« (NPVS, UL RS št. 20/02). V sprejeti noveli ZVis v letu 2001 ni bilo sprememb na področju financiranja visokega šolstva.

Sledijo dopolnjeni členi v noveli, ki so bili sprejeti v letu 2004. Zasledimo lahko, da so se spremenili kriteriji za določanje višine sredstev za študijsko in obštudijsko dejavnost. »Sredstva za študijsko dejavnost se določijo v državnem proračunu kot skupna sredstva za univerzo ali samostojni visokošolski zavod ob upoštevanju študijskega področja ter števila vpisanih študentov in diplomantov rednega študija prve in druge stopnje, in sicer tako, da omogočajo izvajanje študijskih programov, ki izobražujejo za poklice, urejene z direktivami EU, ter izvajanje najmanj štirih letnikov drugih študijskih programov.« V nadaljevanju so določeni še kriteriji na podlagi socialnega statusa, deficitarnosti poklica ter enakomerne regionalne zastopanosti študentov po statističnih regijah za zagotavljanja sredstev študentom za brezplačni študij v petem letniku in določba, da se iz državnega proračuna lahko sofinancira tudi študij po študijskih programih tretje stopnje.

Sredstva za obštudijsko dejavnost se določijo ob upoštevanju števila vpisanih študentov in vrednosti točke za posameznega študenta. Vrednost točke za vsako proračunsko leto posebej s sklepom določi minister, pristojen za visoko šolstvo. V noveli zakona ZVis-E, ki ga je sprejel Državni zbor Republike Slovenije na seji 11. julija 2006, so na področju financiranja spremenili drugi odstavek 73. člena, in sicer so predvidena sredstva za študijsko dejavnost za prvo in drugo stopnjo v državnem proračunu v skupnih sredstvih za univerzo ali samostojni visokošolski zavod. To pomeni, da je financiranje zagotovljeno iz državnega proračuna za vseh pet let študija brez dodatnih kriterijev, saj je bilo v prejšnji noveli zakona predvideno le delno financiranje druge stopnje. Brezplačen naj bi bil zgolj prvi letnik druge stopnje, za drugi letnik (v sistemu 3 + 2) oziroma edini (v sistemu 4 + 1) letnik druge stopnje pa bi bilo potrebno plačati šolnino, razen za tretjino študentov na podlagi že navedenih kriterijev. Tako bi država iz proračunskih sredstev zagotavljala sredstva za štiri leta študija, po novem pa za vseh pet.

V Zakonu o spremembah in dopolnitvah ZVis-F, sprejetega na seji 17. 6. 2008, ni bilo sprememb na področju financiranja visokega šolstva. V 73 in 73/a členu je navedeno, da se financiranje podrobneje uredi s posebnim predpisom, ki ga prejme vlada Republike Slovenije. Višina letnih sredstev za visokošolske zavode se določa skladno z Uredbo o javnem financiranju visokošolskih zavodov in drugih zavodov ter z Uredbo o spremembah Uredbe o javnem financiranju visokošolskih in drugih zavodov, članic univerz od leta 2004 do leta 2008 (UL RS 72/2004, 4/2006, 132/2006, 99/2008). Zakoni so sicer bili spremenjeni, vendar področja financiranja ne opredeljujejo dovolj dobro. Tukaj je namreč še danes zaslediti največ napak, pomanjkljivosti in večnih kritik o nepravilnem financiranju.

3.4 SPREJETJE RESOLUCIJE O NACIONALNEM PROGRAMU VISokega ŠOLSTVA SLOVENIJE 2007–2010 (ReNPVS)

Sprejetje resolucije o nacionalnem programu visokega šolstva Slovenije za leto 2007–2010 je neke vrste napisana smernica prihodnosti s cilji, ki jih želimo doseči. Določa ga Zakon o visokem šolstvu v IV. poglavju (43. do 46. člen). Zdaj so v Sloveniji štiri (4) univerze in devetnajst (19) zasebnih samostojnih visokošolskih zavodov. Univerza v Ljubljani združuje 26 članic (22 fakultet, 3 umetniške akademije, 1 visoko šolo), Univerza v Mariboru ima 17 članic (15 fakultet, študentske domove in univerzitetno knjižnico), Univerza na Primorskem ima 9 članic (4 fakultete, 2 visoki šoli, 2 inštituta in študentske domove), Univerza v Novi Gorici pa združuje 6 članic (5 fakultet in 1 visoko šolo). Samostojni visokošolski zavodi so v Ljubljani, Mariboru, Piranu, Novi Gorici, Novem mestu, Celju, v Kranju, na Bledu, Jesenicah in v Slovenj Gradcu.

Z Lizbonsko strategijo si je Evropska unija in kot njen del tudi Slovenija postavila za cilj, da postane konkurenčno in dinamično ter na znanju temelječe gospodarstvo na svetu s polno zaposlenostjo ter ekonomsko in socialno kohezijo. Pri uresničevanju postavljenih ciljev je posebna pozornost posvečena pomenu izobraževanja in raziskovanja. Hkrati je Slovenija tudi podpisnica Bolonjske deklaracije, ki zavezuje k ustvarjanju skupnega visokošolskega prostora do leta 2010. Slovenija je maja 2005 podpisala Bergenski komunike, kjer se je zavezala k vzpostavitvi učinkovitega notranjega in zunanega sistema za zagotavljanje kakovosti po smernicah ENQA, k večjemu vključevanju študentov pri zagotavljanju kakovosti in mednarodnemu sodelovanju. Prav tako se Slovenija zavzema za obnovitev svojih zastavljenih ciljev in prioriternih nalog na področju šolstva, kar pomeni usklajeno, enako dostopno in kakovostno šolstvo vsem, ki bi radi šolo končali brez ovir in različnih negativnih vplivov in omejitev.

Prav tako se Slovenija zelo dejavno vključuje v oblikovanje evropskega raziskovalnega prostora in ni osredotočena samo na Slovensko ozemlje. Za učinkovito ustvarjanje, pridobivanje, prenos in uporabo znanja je v Evropi in Sloveniji nujno povezovanje obeh prostorov. V Sloveniji bomo omogočili večje povezovanje visokošolskega in raziskovalnega prostora s pripravo enotne zakonodaje na tem področju v obliki enotnega zakona o visokem šolstvu in razvojno raziskovalni dejavnosti, kar bi bilo zelo smotno. Za doseganje navedenih ciljev pa mora biti prav gotovo pri sooblikovanju slovenskega visokošolskega in raziskovalnega prostora zagotovljena ustrezna vloga vseh partnerjev na nacionalnem nivoju.

Dokumentov na katerih temelji nacionalni program visokega šolstva je cca. 21. Izsledki vseh so strnjeni v nacionalni program, na katerem temelji bistvo našega visokošolskega izobraževalnega sistema. Ker je dokumentov izredno veliko je Slovenija morala pri vključevanju v Evropski prostor iz vseh teh izluščiti bistvo.

3.5 SPREMEMBE, KI JIH JE PRINESEL NACIONALNI PROGRAM 2007–2010

Zaradi izrednega naraščanja števila študentov se je v zadnjih letih moral oblikovati nek nacionalni program z določenimi smernicami, ki jih je potrebno sproti uresničevati na področju izobraževanja. Po posredovanju natančnih statističnih podatkih je natančen pregled vpisanih študentov v prve letnike terciarnega izobraževanja v Sloveniji pokazal, da po letu 2003 že presegamo 60 % vpis vsakoletne generacije, kar je tudi za države Evropske unije visok dosežek. Z vpisom smo dosegli zavidljivo raven, glede diplomiranih študentov pa zaenkrat še ne, ker nekateri še zmeraj študija ne jemljejo dovolj resno ali pa iz kakršnih koli drugih razlogov predolgo študirajo oziroma zavlačujejo z diplomiranjem. Med razloge za to lahko štejemo visok delež vpisanih študentov, ki študija ne jemljejo resno in nimajo namena študirati, ampak z vpisom v terciarno izobraževanje iščejo socialno varnost in študentske bonitete. Vpeljava novih študijskih programov in Bolonjske reforme na vseh stopnjah naj bi bila končana v študijskem letu 2009/10. Sočasno z nastajanjem novih študijskih programov se dosednji programi opuščajo. Zadnjič bodo lahko razpisani v študijskem letu 2008/09, končati pa jih bo potrebno do izteka študijskega leta 2015/16, saj se kasneje ne bodo več izvajali. Za študente, ki bodo ponavljali, je določeno, da študij končajo po novih programih. Po pregledu že odobrenih programov (ti so predvsem z družboslovnih študijskih področij) se je pokazalo, da je še vse preveč formalnega prilagajanja starih programov in premalo terenskega in teoretičnega študijskega prilagajanja še drugih univerz, ki v svetu in Evropi slavijo po svojih uspehih (po NPVŠ-2007–2010).

Podatki o financiranju slovenskih univerz in samostojnih visokošolskih zavodov kažejo sorazmerno ugodno gibanje, saj se nominalna proračunska sredstva v zadnjih dveh letih povečujejo precej hitreje kot inflacija.

Globalizacija, močna konkurenca in Evropski prostor zahtevata danes povsem drugačen način izobraževanja, posebej terciarnega, kot smo ga v večjem delu Evrope in tudi pri nas imeli doslej. Samo znanje ni več zadosten pogoj za uspešen napredek v družbi in drugod. Vsem, ki si na različnih ravneh pridobivajo izobrazbo, je potrebno:

- zagotoviti razvoj generičnih kompetenc, ki so osnova za nadaljnje izobraževanje in višjo zaposljivost,
- ponuditi možnost za vseživljenjsko izobraževanje in izpopolnjevanje na strokovnih področjih ter
- jih spodbujati za priučitev oziroma pridobitev vedno novega znanja zunaj dosežene izobrazbe, kadar koli se to v njihovi karieri izkaže za potrebno.

V terciarnem izobraževanju je potrebno na začetnih stopnjah, poleg dobrega temeljnega znanja na posameznih študijskih smereh, programih, področjih in vedah, omogočiti tudi pridobitev zadostnega praktičnega znanja in komunikacijsko-informacijskega vedenja, ki je v sodobni družbi nujno. Obvladovanje interdisciplinarnega znanja oziroma privajanje na uporabo in povezovanje znanja z najrazličnejših področij ali posameznih delov standardnega

terciarnega izobraževanja bo postalo zahteva za obstanek (celo za preživetje) na prožnem trgu visokokvalificirane delovne sile (NPVŠ, 2007–2010).

V nacionalnem programu je zastavljen cilj, da bo tudi v prihodnje študiralo približno 60 % študentov, ki bodo v starostnem razponu od 19–26 let. Takšna kapaciteta je prav tako cilj Bolonjske reforme, pri čemer je pomembno, da ti študenti študij dokončajo v najkrajšem možnem času brez nepotrebnih prekinitev in pavziranj.

Zanimivi so tudi približki izračunov, ki jih vodi in zbira Statistični urad Republike Slovenije za leto 2009, saj so prikazali podatke v tabeli (glej prilogo: tabela 2) – gre za prikaz vpisanih po letnici rojstva in prvič vpisanih. Zbrani podatki jasno prikažejo, da je bilo od leta 1980 do leta 1985 skupno število vpisanih študentov vsako leto manjše. Ko so primerjali vpisane z 18-imi in 19-imi leti, je statistika pokazala, da se jih znatno več vpiše v nadaljevanje študija z 19-im letom in veliko manj s 18-im. Nadalje pokaže statistika, da pa se je med letom 1999 pa vse do leta 2004 stanje precej spremenilo in je bilo vse manj zanimanja za visokošolski študij, saj podatki jasno pokažejo, da se starostni nivo študentov zvišuje iz leta v leto. Kar pomeni, da se ne odločijo vsi za nadaljevanje šolanja, ampak se nekateri zaposlijo in študij nadaljujejo kasneje z nekajletnim premorom. Glavni razlog za to je najverjetneje vpliv gospodarske situacije v državi in vstop Slovenije v EU leta 2004.

4 FINANCIRANJE VISOKEGA ŠOLSTVA V SLOVENIJI

4.1 OPREDELITEV FINANCIRANJA VISOKEGA ŠOLSTVA

Sistem financiranja terciarnega izobraževanja je zelo kompleksen, saj vključuje dva dela, ki se medsebojno na nek način prepletata in sicer: financiranje izobraževalnih ustanov in finančno pomoč študentom. Da bi bil sistem financiranja dober, so potrebni naslednji pogoji: dovolj sredstev za stabilen razvoj, učinkovitost in predvsem pravičnost uporabe sredstev (Bevc et al., 2008, str. 7). Bevc (1999, str. 143) ugotavlja, da je za financiranje izobraževanja pomembno, da prinaša koristi, ki jih imata posameznik in družba. Kot smo že v uvodu natančneje razčlenili, te delimo na ekonomske in neekonomske koristi. Prav v zvezi s tem se pojavljajo težave pri merjenju obeh vrst učinkov, kot tudi pri ugotavljanju in ločevanju stroškov, povezanih s temi učinki. Proučevanje financiranja terciarnega izobraževanja ni mogoče brez analize ekonomskih koristi izobraževanja in analize stroškov letga. Oboje je potrebno proučiti na ravni posameznika, države in celotne družbe (Bevc et al, 2008, str 69).

V našem modelu so javne visokošolske ustanove financirane izključno s strani javnih (državnih) virov. S strani študenta se del stroškov izobraževanja pokriva iz zasebnega prispevka oziroma šolnin, del stroškov pa iz naslova javnega financiranja. Vsekakor pa se visokošolske ustanove trudijo pridobiti sredstva za svoje delovanje tudi z izvajanjem nekaterih komercialnih aktivnosti (seminarji, tečaji, svetovanja) oziroma v sodelovanju z gospodarstvom (skupni raziskovalni projekti). Vsak model financiranja visokega šolstva mora izpolnjevati načela financiranja visokega šolstva. Le tak model financiranja, ki izpolnjuje načelo namenskosti in učinkovitosti sredstev daje možnost razvoja odprtega in kakovostnega visokošolskega sistema kot si ga želimo (Trunk et al., 2007, str. 29).

4.2 MODELI FINANCIRANJA VISOKEGAŠOLSTVA

Financiranje visokošolskega sistema je bil in verjetno še bo nekaj časa spotika kritik. Različni avtorji opredeljujejo načine financiranja z različnimi imeni. Ti se v grobem delijo na tri modele:

- model, po katerem država v celoti plačuje stroške izobraževanja;
- model, kjer celotne stroške izobraževanja nosi posameznik;
- kombiniran model, kjer si stroške delijo vsi udeleženci izobraževanja – študent, država in druge skupine.

Z modelom financiranja obravnavamo naslednje:

- vire financiranja (vrsta in struktura),
- subjekte (primarne in sekundarne), ki iz različnih virov zagotavljajo sredstva,

- tokove finančnih sredstev, ki so namenjeni končnim porabnikom.

Možna je tudi ožja opredelitev sistema financiranja izobraževanja (Bevc et. al, 2008, str. 143), pri kateri se postavljajo tri osnovne zahteve: zadostnost sredstev, učinkovitost v uporabi sredstev in pravičnost razdelitve sredstev. Vprašanja vseh navedenih zahtev so bila v preteklosti osredotočena le na javne vire sredstev za izobraževanje, v današnjem času pa se nanašajo prav na vse vire sredstev za izobraževanje. Hkrati pa se ti kriteriji nanašajo na obe področji financiranja izobraževanja: na financiranje izobraževalnih ustanov in finančno pomoč študentom.

Mramor (2001, str. 275–276) je z vidika plačnika storitev poimenoval dva skrajna splošna modela in nek srednji splošni model financiranja visokega šolstva v razvitih državah:

- model države blagostanja predvideva, da so vsi stroški študija (šolnina in ostali življenjski stroški) financirani iz javnih sredstev in je tako študij vsem dostopen;
- strogo tržni model predpostavlja, da je visokošolsko izobraževanje storitev, ki jo mora vsak koristnik plačati v višini dejansko nastalih stroškov;
- anglo–saksonski model pa deli koristi pridobljenega znanja: na koristi, ki pripadajo celotni družbi neke države, in koristi, ki jih ima imetnik znanja. Po tem ključu se delijo tudi stroški izobraževanja med državo in posameznikom.

Načini financiranja se z vidika plačnika med državami razlikujejo glede na značilnosti (zgodovinske, politične, kulturne vidike ipd.) posamezne države. Dejstvo je, da šolnine v Sloveniji še vedno predstavljajo problem, ki ga je potrebno reševati. Sedanji sistem plačevanja šolnin prikazuje, da je šolnina bila razdeljena med starše/študente na eni strani, na drugi pa med davkoplačevalce. Po drugi strani pa je sistem neenako porazdeljen med redne in izredne študente dodiplomskega študija, kar pomeni za ene nič za druge pa celoten strošek izobraževanja. Ta sistem šolnin ne zagotavlja pravičnosti, saj so redni študentje omejeni pri vpisu, med tem ko izredni študentje te omejitve nimajo in plačajo šolnino v celoti. Prav tako dostop do tega izobraževanja ni enak predvsem s socialnega vidika študentov. Analize so pokazale, da je prispevek rednih študentov za dodiplomski študij izredno velik, pričakovani prispevek samega rednega študenta pa nizek. Torej vprašanje plačevanja šolnine še vedno ostaja odprto in dostopno za polemiziranje.

4.3 STROŠKI ŠTUDENTSKEGA ŽIVLJENJA V SLOVENIJI

Če povprašamo študenta, kakšni so njegovi stroški šolanja, bodo zagotovo vsi odgovorili enako, da so izredno visoki. Visoki predvsem, če si moraš študij plačati sam, ali če je ta celo na bremenih staršev. V šolskem letu 2008/09 je bilo v Sloveniji v dijaških in študentskih domovih oziroma v ustanovah, ki šolajočim omogočajo bivanje (vseh takih ustanov je bilo skupaj 110) nastanjenih 6,0 % vseh dijakov ter 16,4 % rednih študentov (tj. 12.563 študentov višješolskega, univerzitetnega in visokošolskega študija – tako prejšnjega kot

bolonjskega, in magistrskega študija druge bolonjske stopnje, vključno z absolventi). In tako je:

- v 41 dijaških domovih prebivalo 5.221 dijakov, 1.654 študentov in 31 učencev;
- v 69 študentskih domovih (javnih in zasebnih) ali pri zasebnih pravnih osebah, registriranih za dejavnost študentskih domov bivalo 10.886 oseb.

Tako je bilo nastanjenih skupno 17.792 oseb.

Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo je v letu 2007 podprlo raziskavo o ekonomskem, socialnem in bivanjskem statusu ter mednarodni mobilnosti študentov v Sloveniji – Evro-študent SI 2007. V vzorec omenjene raziskave so bili zajeti redni in izredni študenti na visokošolski dodiplomski in podiplomski stopnji študija (razen doktorskih študentov) v akademskem letu 2006/07. Rezultati te raziskave so pokazali, da so študenti, ki niso bili nastanjeni v domovih, prebivali doma ali pri sorodnikih (takih je bilo blizu 50 %), ali pa so vzdrževali lastno gospodinjstvo (35 % študentov). V študentskih domovih so prebivali predvsem mlajši študenti, starejši (vse tja do 28. leta) pa so večinoma bivali pri starših ali drugih sorodnikih, starejši od teh pa so si že uredili lastno gospodinjstvo. Kljub temu pa je dobra tretjina študentov, starejših od 28 let, še vedno stanovala doma.

V začetku šolskega leta 2000/01 je bilo v srednje šole in v terciarno izobraževanje vpisanih nekaj več kot 196.000 dijakov in študentov; slaba tretjina vseh vpisanih je prejela štipendijo. V začetku šolskega leta 2007/08 je bilo v srednje šole in v terciarno izobraževanje vpisanih več kot 207.000 dijakov in študentov, a je le še dobra četrtina med njimi prejela štipendijo. Med študenti je prejela štipendijo 9.693 moških in 14.913 žensk. Zgaga (2004, str. 143) ugotavlja, da je prav širina dostopa do visokega šolstva v zadnjih desetletjih postala osrednje vprašanje visokošolskih politik. Stalno večanje števila študentov bo pripeljalo do nujne spremembe študijskih struktur na eni strani, na drugi strani pa večanje števila študentov vpliva poleg ostalih zahtev tudi na zahteve po vzpostavitvi ali povečanju osebne odgovornosti, največkrat v obliki šolnin, zaradi katerih so študenti primorani poseči poleg študija tudi po delu, saj jim starši po večini ne zmorejo zagotavljati vseh financ, ki jih v času študija tudi potrebujejo. Vendar pa je to po drugi strani tudi velik razlog zato, da veliko študentov študira predolgo. Razume se zakaj – primorani so namreč sprejeti delo, saj je to edini način, da se lahko izobražujejo. Vse to pa pripelje do predolgega študija in zavlačevanju le-tega.

Bevčeva (2008, str. 197) je opredelila šolnino kot denarno plačilo šolajočega se, namenjeno za pokritje stroškov v zvezi z njim izobraževalni ustanovi. Šolnino plačajo šolajoči se sami ali iz svojih tekočih dohodkov ali iz posojila ali štipendije, lahko pa jo plačajo njihovi starši, širša družina, delodajalec ali država oziroma davkoplačevalci. Šolnina je sredstvo cenovne politike na področju izobraževanja (Bevc et al., 2008, str. 14), ki ima lahko vrsto neugodnih učinkov. To se lahko zgodi, če je šolnina neustrezna oziroma šolnine ni (znaša 0 evrov in stroške poučevanja v celoti krijejo davkoplačevalci) ali je nizka, zlasti neugodna struktura outputov in inputov (glavni input so študenti) ter omejen dostop do visokega izobraževanja. Šolnina je

dejansko cena za izobraževalno storitev in jo je potrebno primerjati s stroški izobraževalne ustanove za poučevanje na študenta in s celotnimi individualnimi stroški visokega izobraževanja. Ti zajemajo šolnino in življenjske stroške študenta, ki se krijejo iz različnih virov.

Rednim študentom se z davkoplačevalskim denarjem pokrivajo celotni stroški poučevanja in še velik del njihovih, s študijem povezanih stroškov preko sistema državne finančne pomoči. V primeru izrednih študentov pa je situacija popolnoma drugačna, saj sami (ali s pomočjo staršev ali podjetja) krijejo celotne stroške poučevanja in tudi skoraj vse ostale stroške. Bevčeva (2003, str. 98) je zato mnenja, da ta sistem financiranja dodiplomskega študija v javnih ustanovah v Sloveniji ni pravičen. Šolnina je ena izmed vrst ne-proračunskih virov za financiranje dejavnosti visokega šolstva poleg prihodkov iz raziskovalnih projektov in drugih virov za spodbujanje raziskovalne dejavnosti, donacij, sponzorskih sredstev, najemnin in skladov (Bevc 2003, str. 92). Pogosto so tudi glavni vir dohodka zasebnih izobraževalnih ustanov, a ne edini, saj ponavadi prejemajo tudi državna sredstva. Vpeljava šolnin oziroma njihovo povečanje ima več prednosti kot slabosti ob predpostavki, da bistveno ne omejuje dostopnosti do terciarnega izobraževanja. Sredstva za vpis na visokošolski študij študentom še vedno predstavljajo probleme, saj so v večini odvisni od staršev in ali ene izmed oblik štipendij, ki jih ponuja država. V Sloveniji je bilo zaznati v letu 2009 največ izplačil republiških štipendij (kar 12.483). Sledijo Zoisove, ki jih je bilo 7.516 in kadrovske štipendije, ki jih je bilo 4.505, ostalih je relativno zelo malo (glej prilogo: tabela 3). Iz podatkov vidimo, da je v Sloveniji za namen izobraževanja oziroma študija dejansko izplačanih veliko štipendij. Nekaterim študentom je ta štipendija v času študija tudi edini vir dohodka, saj je v trenutni gospodarski situaciji izjemno težko pridobiti študentsko delo.

4.4 VRSTE IN NAČINI POMOČI OB VISOKOŠOLSLEM IZOBRAŽEVANJU

Za prvo in drugo študijsko stopnjo se zagotavljajo sredstva v državnem proračunu kot skupna sredstva za univerzo ali samostojni visokošolski zavod (integralno financiranje), ob upoštevanju študijskega področja ter števila vpisanih študentov in diplomantov rednega študija prve in druge stopnje. Dodatno za drugo stopnjo velja, da se k številu študentov rednega študija ne prištevajo študenti z že pridobljeno izobrazbo, ki ustreza najmanj drugi stopnji.

Iz državnega proračuna se zagotavljajo sredstva za študijsko dejavnost na prvi in drugi stopnji javnih visokošolskih zavodov in koncesioniranih študijskih programov na zasebnih visokošolskih zavodih.

Država financira:

- redni dodiplomski študij (študijski programi prve stopnje in študijski programi za pridobitev visoke strokovne izobrazbe in univerzitetne izobrazbe, sprejetih pred 11. 6. 2004) in
- redni študij po študijskih programih druge stopnje, pri čemer se sredstva visokošolskemu zavodu dodelijo za študente, ki še nimajo pridobljene izobrazbe, ki ustreza najmanj drugi stopnji. To so tisti, ki imajo pridobljeno raven izobrazbe po študijskih programih:
 - prve stopnje,
 - za pridobitev visoke strokovne izobrazbe, sprejetih pred 11. 6. 2004 in
 - specializacije po višješolskih študijskih programih, sprejetih pred 1. 1. 1994.

V Sloveniji imamo naslednje visokošolske zavode:

- Univerza v Ljubljani,
- Univerza v Mariboru,
- Univerza na Primorskem,
- Fakulteta za informacijske študije v Novem mestu.

Slovenija sodi v skupino držav, v kateri so študenti obravnavani kot finančno odvisni od svojih staršev, zato je posledično državna finančna pomoč namenjena študentom pa tudi njihovim staršem. Ker pa v Sloveniji ni šolnine za redni študij, je državna finančna pomoč namenjena pokrivanju življenjskih stroškov posameznega študenta in ima poudarek na neposredni pomoči, ki je v celoti sestavljena iz štipendij. Znotraj EU imajo enak sistem le v nekaj državah, drugod pa so na voljo tako imenovana študentska posojila. Le-ta vračajo sami študentje, vendar šele ko zaključijo s študijem in najdejo zaposlitev. Tudi v Sloveniji je bil leta 1999 uveden program hipotekarnih državno subvencioniranih posojil, ki pa je bil kmalu ukinjen.

Štipendije so (do leta 2003) predstavljale tri četrtine državne finančne pomoči študentom, po letu 2006 pa se je delež štipendij nekoliko zmanjšal, v največji meri zaradi svetovne gospodarske krize (Bevc et al., 2008, str. 44–46). V Sloveniji obstaja več vrst štipendij, in sicer: kadrovske, republiške, Zoisove oz. po letu 2007 »štipendije za izjemne dosežke«, štipendije enotnih regijskih štipendijskih shem in »nagrade za prispevek k trajnostnemu razvoju družbe«. Če je večina študentov štipendistov v 80. letih prejemale kadrovske štipendije, sta danes ostali le dve glavni obliki, to so republiške štipendije (za socialno ogrožene) in Zoisove štipendije (štipendije za nadarjene).

Po podrobnejših zbranih končnih podatkih o štipendistih v Sloveniji za leto 2007, ki jih je objavil SURS v podatkovni bazi SI-STAT, je v študijskem letu 2006/07 prejemale štipendijo kar 24.606 študentov. Od tega 4.505 kadrovske, 12.483 republiške, 7.516 Zoisovo ter 102 študenta eno izmed štipendij iz drugih skladov. Iz navedenih podatkov je razvidno, da republiške štipendije predstavljajo več kot polovico vseh podeljenih štipendij. Pri tem pa je

potrebno poudariti, da je povpraševanje po slednjih še veliko večje od dejansko podeljenih. Povprečna študentska štipendija je v letu 2006/07 znašala približno 201 evro.

Kadrovske štipendije so bile v preteklosti izredno smotrna oblika dodatne finančne pomoči študentom. Zraven tega so nekateri posamezniki lahko opravljali tudi praktično delo s strani delodajalca, ki jim je kasneje tudi zagotovil prosto delovno mesto. Zaradi zmanjševanja obsega kadrovskega štipendiranja se je vlada odločila spodbuditi to obliko štipendiranja s »spodbudami za izobraževanje«, pri čemer gre za sofinanciranje kadrovskih štipendij, ki jih podeljujejo delodajalci, nosilci regijskih štipendijskih shem in občine (Bevc et al., str. 44–56). Vendar pa je zaradi številne brezposelnosti tudi teh oblik pomoči študentom vse manj.

Če so v Sloveniji štipendije edina oblika neposredne pomoči študentom, lahko posredne oblike državne finančne pomoči študentom v Sloveniji razdelimo v dve večji skupini, in sicer (Bevc et al., 2008, str. 56): subvencije za življenjske stroške (prehrana, nastanitev, prevoz) in druge oblike posredne pomoči (zdravstveno zavarovanje in študentov neobdavčen dohodek). Glavne oblike te pomoči predstavljajo subvencije za prehrano in nastanitev. Prav tako naj omenim, da so stroški nastanitve ravno najvišji, ker veliko študentov študira v oddaljenih mestih (Ljubljana, Maribor); tedensko potovanje do tja pa predstavlja še dodaten strošek. V zadnjih petih letih se pojavlja še drug problem in sicer se, zaradi višanja vpisa v študijske programe, kaže vse večje pomanjkanje kapacitet študentskih stanovanj. Vlada se je na tem področju odločila za korenite spremembe. Veliko študentov, ki tako ni dobilo prostega mesta v tako imenovanih študentskih domovih, se je moralo znajti po svoje in poiskati prostor v privatnih namestitvah, ki so običajno dražja od namestitve v študentskih domovih.

V našem sistemu je nastanitev študentov v študentskih domovih subvencionirana s strani države, ki podobno kot v mnogih državah obstaja že zelo dolgo. študentskih zmogljivosti pa povpraševanje še vedno precej presega ponudbo (Bevc et al., 2008, str. 56–63).

Na ravni EU tako obstajata dve glavni obliki subvencioniranja študentske prehrane:

- subvencije države gostinskim lokalom, ki ponujajo znižane cene prehrane,
- subvencioniranje prehrane s sredstvi visokošolskih ustanov.

Subvencioniranje študentske prehrane ni odvisno od socialnega položaja študenta oziroma njegove družine in je do nje upravičen vsak študent, ki ni zaposlen oziroma vpisan v evidenco iskalcev zaposlitev (poleg rednih študentov so upravičeni tudi nekateri izredni) vključno z absolventi in študenti podiplomskega študija.

Prav tako imajo študenti v Sloveniji na voljo še druge oblike posredne pomoči. Zakonsko je urejeno, da imajo študenti pravico do vseh zdravstvenih storitev, dokler se redno šolajo in te sodijo pravice v obseg obveznega zdravstvenega zavarovanja vseh zaposlenih, ki ga Zavod za zdravstveno varstvo Slovenije krije v celoti in brez posamičnih doplačil zavarovane osebe do dopolnjenega 26. leta starosti, če je ta v študijskem razmerju. Ko pa se mu status

prekine, pa tega stroška več ne krije država, ampak vsak posameznik sam. Obstajajo pa še druge oblike državnih pomoči, ki jih za šolajoče se otroke prejme njihova družina oziroma starši, kot so otroški dodatek in davčne olajšave za otroke. Prva navedena oblika državne pomoči je vezana na ekonomsko finančni položaj družine in ga starši lahko prejemajo le za otroke, ki imajo status rednega študenta, a najdlje do njihovega dopolnjenega 26. leta. Pogoji za uveljavljanje druge so ohlapnejši in je možna tudi še po 26. letu starosti, če za to obstajajo utemeljeni razlogi (nadaljevanje študija, neprekinjen študij, visok ocenjevalni dosežek itd). Pri tem je potrebno omeniti še omogočanje študentom, da si svoj življenjski standard izboljšajo z občasnimi zaposlitvami prek študentskega servisa, vendar ta lahko posredno vpliva na možnost pridobitve ali ohranitve štipendije iz javnih sredstev, saj se ta dohodek tudi všteta v izračun dohodka na družinskega člana (Bevc et al., 2008, str. 60–63).

Kljub temu si študenti po podatkih v raziskavi Evro-študent SI 2007 finančna sredstva v veliki meri pridobivajo s študentskim ali kakšnim drugim občasnim delom. Mesečni prihodek študenta, ki vzdržuje lastno gospodinjstvo, je v letu 2006/07 znašal v povprečju okrog 755 evrov.

Ta ista raziskava je pokazala, da je imel študent v istem študijskem letu povprečno dobrih 500 evrov stroškov mesečno, od tega približno 40 % za nastanitev in prehrano. Življenjski stroški študenta, ki živi v lastnem gospodinjstvu, so višji od povprečja in so v letu 2006/07 znašali povprečno 634 evrov na mesec. Od tega je za nastanitev plačal povprečno 163 evrov, nekaj manj od tega zneska pa še za prehrano.

4.5 FINANCIRANJE VISOKEGAŠOLSTVA V SLOVENIJI

Financiranje visokega šolstva v Sloveniji ni enostranska zadeva in tudi ne popolnoma pravična. Mnenj in diskusij o tem je bilo veliko, vendar celovita obravnava pravičnosti zahteva vključitev socialno-ekonomskih, socioloških, psiholoških in ostalih dejavnikov. Gre za tesno povezanost dostopnosti do visokega šolstva in financiranjem le-tega, pa tudi s porazdelitvijo dohodka v družbi. Nadalje zajema tudi vprašanje porazdelitve izobrazbe oziroma znanj ter pisnih spretnosti med prebivalstvom. Odnos med enakostjo možnosti in prikrajšanostjo (depriviligiranostjo) na področju izobraževanja je potrebno stalno spremljati, poleg tega pa tudi uresničevati enake možnosti vključitve posameznika v izobraževalni proces. Prikrajšanost je lahko osredotočena na skupino ali posameznika, na drugi strani pa na področje, na katero se nanaša (financiranje, dostop, socialni kapital, kakovost izobraževanja, raven znanja, funkcionalna pismenost). V Sloveniji nam kljub velikemu porastu števila študentov v devetdesetih letih prejšnjega stoletja ni uspelo v visokošolsko izobraževanje vključiti predstavnikov nizkih socialnih razredov (Polanec, 2006, str. 8–9).

Možnost enakega dostopa v višjo raven izobraževanja lahko razdelimo v dve večji skupini, ki sta izredno pomembni. To so materialni pogoji dostopa in raven znanja. Znotraj samega

financiranja visokega šolstva lahko govorimo o pravičnosti financiranja, pravičnosti državnega financiranja in učinkih financiranja na pravičnost. Po eni strani je namen državnega financiranja visokega šolstva omogočiti pravičnost dostopa in možnost kakovostnega študija vsem študentom ne glede na njihov socialni ali kakšen drug status. Študentski organi Univerze v Ljubljani so mnenja, da slaba štipendijska politika in kakovost izobraževanja onemogočata enakovreden dostop do visokošolskega izobraževanja vsem socialnim skupinam. Porazdeljevanje izdatkov za izobraževanje po socialno-ekonomskih skupinah ni učinkovito in ne sledi nalogi omogočanja enakosti dostopa in pravičnosti. Ne dosega se enakih neto koristi državnih izdatkov glede na neto koristi drugih državnih izdatkov po socialno-ekonomskih skupinah (MVZT, 2009).

Slovenija je v celotnem obdobju od osamosvojitve do danes zaostajala za najnaprednejšimi državami na področju visokega šolstva in ga do pred kratkim predvsem s finančnega vidika dajala na stranski tir. Evropsko in svetovno neprimerljivo visok delež študentov na visokošolskega učitelja ter evropsko neprimerljivi mehanizmi zagotavljanja kakovosti se odražajo v današnjem stanju visokega šolstva, kar je posledica neaktivnosti in pomanjkanja razvojne strategije vladne politike in visokošolskega sistema. Slovenija se je odločila, da je visoko šolstvo javna dobrina. S to politiko sledi določilom ključnih mednarodnih konvencij npr. Splošni deklaraciji o človekovih pravicah in Paktu o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah, pridružila pa se je tudi bolonjskemu procesu, ki visoko šolstvo uvršča med javne dobrine. Zato menimo, da je vsaka razprava o možnosti uvedbe šolnine za visokošolski študij v Sloveniji po končani reformi slovenskega visokega šolstva (vpeljava šolnin v drugo stopnjo študija) za Slovenijo nedopustna in socialno nepravilna (Polanec, 2006, str. 9).

Vpeljava šolnin v slovenski visokošolski prostor nasprotuje logiki javnih financ in ne rešuje nadzora nad porabo denarja v visokošolskem prostoru, ne vpeljuje alternativnih virov financiranja, ne sledi socialno pravični nalogi slovenske države in iz visokošolskega procesa izključuje socialno-ekonomsko šibkejši sloj. Študentski organi Univerze v Ljubljani lahkotnost razprav o vpeljavi šolnin v slovenski visokošolski prostor z argumentacijo bolj pravične in socialno pravilne kategorije brez opravljenih strokovnih analiz, mednarodnih primerjav in ocen prihodnjega slovenskega visokošolskega prostora ocenjujemo kot neodgovorno do slovenske družbe in popolnoma nestrokovno (Kontler-Salamon, 2008).

Odločitev, da se uvedejo šolnine za vsakega posameznega študenta so naletela na gluha ušesa, oziroma goro nasprotovanj temu, saj je le-to v nasprotju z vsako logično razlago financiranja visokega šolstva. Utemeljitev, da bi uvedba šolnine za vsakega študenta s tem prinesla večjo zaposljivost, višji dohodek, večji socialni kapital je neresnična, nepreverjena in nerealna, ter predvsem nedopustna. Sistem v RS na davčnem področju temelji namreč na načelu ekonomske sposobnosti, na podlagi katere je oblikovan davek na osebne dohodke. In po tej logiki je izključen iz izobraževalnega procesa vsak, ki finančno ni zmožen pokriti stroškov izobraževanja. Izključevanje posameznikov iz izobraževanja nikakor ni družbeno zaželeno.

Države, ki gradijo prihodnost na družbi znanja, usmerjajo svoje napore na področju visokega šolstva k čim večji vključenosti vseh generacij v nadaljevanje izobraževalnega procesa in se zavzemajo za vseživljenjsko učenje. V narodnogospodarskem interesu je vzpostaviti takšno visoko šolstvo, ki bo omogočalo vključevanje posameznikov ne glede na materialno zmožnost. Vsako izključevanje posameznikov iz visokošolskega študija z naslova finančnih vstopnih pogojev ni v interesu prihodnjega razvoja Slovenije. Le-ta mora visokošolski študij vključiti med javne dobrine specifičnega egalitarizma. Poleg tega se moramo zavedati prihajajočega demografskega prehoda, ko se bodo na visokošolski študij pričele vpisovati številčno manjše generacije (Kondrič et al., 2008, str. 12).

Vlada RS kljub sprejetim programom in poudarjanju pomena visokega šolstva zanj ne namenja zadostnih sredstev. Države katerim sledimo in želimo slediti v EU prostoru namenijo za visoko šolstvo precej več finančnih sredstev kot pri nas. Vendar prav veliko ne zaostajamo za ostalimi državami v EU prostoru. Pri sprejemanju Nacionalnega programa visokega šolstva se je RS zavedala, da bo za doseg ciljev, ki so določeni v tem programu, morala terciarnemu izobraževanju namenjati več finančnih in drugih sredstev.

Pravičnost in učinkovitost finančnih sredstev, namenjenih za visoko šolstvo, sta glavna kriterija smotrnosti porabe javnih finančnih sredstev za opravljanje javne službe v visokem šolstvu. Še vedno sta to tudi najbolj pereča pojava diskusij in polemik. Poraba sredstev v slovenskem visokošolskem prostoru ni podrejena nikakršnim mehanizmom nadzora in merjenju učinkovitosti porabe (tako danes slovensko visoko šolstvo znotraj sredstev za opravljanje dodiplomske javne službe porabi kar 90 % sredstev za stroške dela). Novela zakona o visokem šolstvu ne zahteva vzpostavitve kontrolnih oziroma nadzornih mehanizmov porabe denarja, temveč le daje možnost posamezni univerzi, da zaposli direktorja, ki se ukvarja z materialno-finančnim poslovanjem. Kar so študentski organi Univerze v Ljubljani ocenili kot nezadostno. Kot smo že predhodno dejali je velika večina visokošolskih študijskih programov koncesioniranih (glej prilogo: tabela 4).

Koncesionirane so iz razloga, ker same po sebi v tem gospodarskem času zasebne ustanove ne bi vzdržale finančnega zalogaja, ki ga zahteva izobraževanje. Republika Slovenija koncesioniranim samostojnim visokošolskim zavodom dodeljuje sredstva za študijsko in obštudijsko dejavnost in jim lahko prek javnih razpisov dodeljuje sredstva za razvojne naloge. Prav tako RS subvencionira bivanje študentov, prevoze študentov in drugo.³

³ 73.a člen, 73.b člen, 73.c člen, Zakona o visokem šolstvu (ZviS-NPB5), Uradni List, RS, št. 60/10.

4.6 SISTEM JAVNEGA IN ZASEBNEGA FINANCIRANJA NA PODROČJU VISOKEGAŠOLSTVA V SLOVENIJI

Z vidika izvajanja izobraževalnih storitev ločimo zasebne in javne izobraževalne ustanove. Prve so tiste ustanove, ki imajo nedržavne ustanovitelje in zasebno/nedržavno upravljanje in so kljub nedržavnemu financiranju deležne tudi javnih sredstev. Medtem ko je ustanovitelj in upravljavec javnih izobraževalnih ustanov država, njihovo financiranje pa je lahko iz javnih in drugih virov. Mnenja o financiranju visokega šolstva so še vedno pod visoko presojo kritikov, še vedno namreč obstaja prevladujoča razlaga, da je financiranje visokega šolstva in razdelitev državnih sredstev še vedno nepravična (mnenja ekonomistov se pogosto razhajajo – eni so za šolnine, drugi za ukinitvev le-teh, spet tretji so za pravično razdelitev).

Poglavitni razlogi za javno financiranje izobraževanja so (Bevc, 2008, str. 149):

- stranske koristi izobraževanja,
- pravičnost (zagotavljanje enake možnosti izobraževanja),
- prepričanje o delovanju ekonomije obsega,
- nepopolnost trga kapitala,
- prisotne so nepopolne informacije za sprejem odločitve glede izobraževanja,
- lahko pride do razkoraka med družbeno zaželenim in dejanskim obsegom,
- povpraševanja po izobraževanju,
- izobraževanje vpliva na porazdelitev dohodka ter zmanjšanje revščine.

Tako na drugi strani obstajajo glavni razlogi za možnost in potrebo po zasebnem financiranju – terciarno izobraževanje lahko prinese posamezniku vrsto ekonomskih in neekonomskih koristi. Zaradi številnih zasebnih koristi terciarnega izobraževanja so prikrajšani tisti, ki vanj niso vključeni (Bevc, 2007, str. 58);

- študenti bi verjetno bolje vrednotili svoje izobraževanje in bi lastna udeležba pri pokrivanju stroškov pripomogla k zaključku študija v roku;
- pozornost študentov na stroške ustanov in kakovost izvedbe storitev teh ustanov (posledično bi študenti vplivali na povečanje učinkovitosti porabe sredstev);
- izobraževalne ustanove se morajo bolje odzivati na povpraševanje in potrebe študentov;
- razvoj konkurence med izobraževalnimi ustanovami (cena, kakovost, tržnost pridobljenih znanj) spodbujanje pridobivanja dodatnih sredstev (šolnin) za terciarno izobraževanje.

Večja denarna sredstva bi omogočila hitrejši razvoj visokošolskih ustanov. Pri tem Polančeva ugotavlja, da ni vprašanje, ali mora biti izobraževanje financirano iz javnih sredstev, ampak, v kolikšni meri. Javno financiranje terciarnega izobraževanja lahko upravičeno dokler prinaša »proizvodnja« diplomantov tovrstnega izobraževanja večje eksternalije kot proizvodnja drugih stopenj izobrazbe, cest ali bolnic ipd. (Polanec, 2006, str. 34).

Osnove javnih financ na področju izobraževanja Bevčeva (2008, str. 34) deli na:

- zasebno financiranje in
- javno financiranje.

Svoljšak (2006, str. 6) predlaga pet načinov povečanja zasebnih virov financiranja za visokošolsko izobraževanje:

- povečanje ali vpeljava šolnine na tistih visokošolskih ustanovah, ki jih večinoma financira država,
- uvedba posojil in štipendij glede na premoženje oziroma dohodek študenta,
- spodbujanje razvoja zasebnih visokošolskih ustanov, ki se bodo financirale predvsem s šolninami,
- spodbujanje podjetniške aktivnosti na visokošolskih ustanovah,
- pridobivanje sredstev iz okolja in od ostalih interesnih skupin.

Večina predlogov, ki zadevajo zasebno financiranje visokega šolstva se večinoma opira na tezo o togem, nekonkurenčnem, nepravičnem, poslovno upraviteljsko neučinkovitem in manj kakovostnem državnem financiranju visokega šolstva. Največja kritika zasebnega financiranja je njegova nezmožnost vključevanja posameznikov iz najnižjih socialno-ekonomskih razredov, saj naj bi ravno javno financiranje spodbujalo posameznike iz teh razredov k večji vključenosti v terciarno izobraževanje. Poleg samega vira financiranja bi bilo potrebno spremeniti tudi način financiranja visokošolskih ustanov. V Sloveniji se trenutno uporablja za delitev proračunskih sredstev med visokošolske ustanove integralni način financiranja oziroma lump sum.⁴ Glede nato, da smo z vstopom v EU prostor morali spremeniti določene smernice, se tudi Slovenija zavzema za to smer, torej čimprejšnjo in učinkovito vpeljavo Bolonjskega procesa z vsemi cilji in smernicami.

Po podatkih statističnega urada RS za leto 2010 je Slovenija na dobri poti vpeljevanja Bolonjskega procesa v izobraževalne ustanove. O tem priča podatek, da se je v letu 2009/2010 na Bolonjski program vpisalo cca. 60.000 študentov (glej prilogo: graf 3), glede na to da v letu 2004/2005 še nihče ni bil vpisan v ta program. Tukaj velja izpostaviti tudi podatek, da se v večji meri izobražujejo ženske in sicer na področjih družbenih ved ter na poslovnih in upravnih področjih. Medtem ko se moški sicer odločajo v teh smereh vendar za skoraj polovico manj od žensk, prevladujejo pa na področju proizvodnje in predelovalne tehnologije in gradbeništva (glej prilogo: graf 4). Prav tako moramo omeniti, da je bilo redno vpisanih na visokošolski študij 74 % študentov in na izredni študij 26 % študentov, kar je veliko več kot desetletje pred tem (glej prilogo: graf 5).

⁴ Lump sum, bi lahko prevedli kot neke vrste odločitev o tem "kaj je potrebno narediti in kdaj".

5 EVROPSKI VISOKOŠOLSKI PROSTOR IN SLOVENIJA

5.1 OPREDELITEV VISOKEGAŠOLSTVA V EU PROSTORU

Doseči vizijo Evrope, ki temelji na znanju in raziskavah ter na raziskavah osnovanem izobraževanju, je cilj, kateremu se podreja celotno evropsko visoko šolstvo in vsi naši napor. Družbena, politična, filozofska, gospodarska raznolikost in kulturna dediščina sta v povezavi s primernim visokošolskim sistemom in raziskovalno mrežo temelj prihodnjega družbenega in gospodarskega razvoja. Naša želja je postati vodilni in konkurenčni v mednarodnem merilu in ne ostajati zaprti v svoje meje. Zato se moramo aktivno vključiti v oblikovanje enotnega visokošolskega prostora, saj bomo le tako zagotovili bolj koordinirano sodelovanje visokošolskih institucij, večjo mobilnost in splošen razvoj ter odgovorili na evropske integracijske procese.

Lizbonska deklaracija zahteva, da vzpostavimo kakovosten in konkurenčen evropski visokošolski prostor, ki bo olajšal priznavanje kvalifikacij in tako pospeševal mobilnost v visokošolskem prostoru in na trgu dela. Prav tako zahteva Lizbonska deklaracija z uvedbo Bolonjskega izobraževalnega sistema nek enakovreden izobraževalen status ne glede na državo v kateri bivamo. Tudi bolonjski proces je odgovor na evropsko povezovanje in zahteva od evropskih visokošolskih ustanov, študentov in delodajalcev, da zgradijo temelje odprtemu in transparentnemu visokošolskemu izobraževanju, ki bo povezovalo vse zainteresirane skupine. Novo visokošolsko paradigmo gradimo na skupnih vrednotah: dostopnosti do študija, kakovosti študijskega procesa, odgovornosti visokošolskih institucij do družbe, povezovanja izobraževalnega procesa s področjem raziskav in gospodarstvom. Vprašanja kakovosti, kulture kakovosti in zavesti o pomembnosti kakovosti igrajo v zadnjem času pomembno vlogo pri oblikovanju smernic nastajanja evropskega visokošolskega prostora. Zagotavljanje kakovosti, vzpostavitev primernih mehanizmov za spremljanje in ocenjevanje kakovosti ter priznavanje študijskih programov je po zadnjem ministrskem srečanju v Berlinu najpomembnejše področje bolonjskega procesa. Danes vsa Evropa sodeluje pri oblikovanju temeljnih konceptov, strategij in razvojnih politik spremljanja in zagotavljanja kakovosti v študijskem procesu. Izgradnja mednarodne institucionalne metode spremljanja in zagotavljanja kakovosti ter priznavanja študijskih programov in institucij je odraz tega sodelovanja (NPVS, 2007).⁵

Sedanji način spremljanja in zagotavljanja kakovosti ter priznavanja študijskih programov v Sloveniji je evropsko neprimerljiv. Kljub dvema organoma: Svetu za visoko šolstvo (akreditacijski organ) in Nacionalni komisiji za kakovost (evalvacijski organ), nimamo neodvisnega, objektivnega in strokovnega načina spremljanja in zagotavljanja kakovosti ter akreditacije študijskih programov. Mednarodna neprimerljivost in neizpolnjevanje osnovnih

⁵ NPVS je kratica za Nacionalni program visokega šolstva (2007–2010).

pogojev primernega sistema zagotavljanja in spremljanja kakovosti izobraževalnega procesa ter akreditacije zahtevata takojšnjo spremembo. Študentski organi Univerze v Ljubljani zahtevamo vzpostavitev neodvisne nacionalne agencije za zagotavljanje in spremljanje kakovosti ter akreditacijo programov in institucij. Študenti se zavzemamo za oblikovanje neodvisnega nacionalnega organa, ki bi opravljal funkcijo evalvacije in akreditacije. Le agencija, ki bo neodvisna od visokošolskih institucij in države, bi lahko zagotovila objektivno, transparentno in mednarodno primerljivo evalvacijo in akreditacijo študijskih programov in visokošolskih institucij.

V Sloveniji potrebujemo sistem zagotavljanja in spremljanja kakovosti in akreditacije, ki temelji na štirih stebrih: samoevalvacija, zunanja evalvacija, akreditacija in pregled uresničevanja predlaganih sprememb. Trenutno imamo v Sloveniji vzpostavljen le prvi steber – samoevalvacijo, ki jo opravlja vsaka članica univerze. Dosedanje samoocenjevanje sicer ni podalo objektivnih in transparentnih podatkov o kakovosti visokošolskega procesa, vendar menimo, da samoevalvacijsko delo krepi zavedanje pomena stalnosti tega procesa in s tem permanentnega izboljševanja kakovosti. Menimo, da je potrebno samoevalvacijske komisije opremiti s potrebnim znanjem in vanje vključiti vse uporabnike visokošolskega procesa; ne sme se dopustiti, da v njih preveč prevladovalo visokošolsko pedagoško osebje. Študenti smo kot stalni porabniki izobraževalnega procesa in njegova ključna skupina pomemben del v procesu spremljanja in zagotavljanja kakovosti.

Nadalje se zavzemamo za periodično opravljanje zunanje evalvacije. Zunanja evalvacija je namenjena ugotavljanju kakovosti in pregledu učinkovitosti izobraževalnega procesa. Zunanja evalvacija je predpogoj za nadaljnjo akreditacijo. Člani komisije za zunanjo evalvacijo morajo biti tuji strokovnjaki (akreditirani pri tujih agencijah), študenti, visokošolsko pedagoško osebje in neakademsko osebje na visokošolskih institucijah. Stopnjo doseganja ciljev in prilagajanje zahtevam visokošolskega prostora bo najlažje ugotoviti na podlagi zunanje evalvacije. Akreditacija kot tretji steber sistema zagotavljanja in spremljanja kakovosti ter priznavanja študijskih programov opravlja svoje delo revizije izobraževanega programa na podlagi sledenja in izpolnjevanja določenih standardov, kriterijev in normativov doseganja kakovosti.

Pomemben dejavnik uspešnosti dela in izpolnjevanja poslanstva agencije je članstvo v mednarodnih združenjih in mrežah podobnih agencij v Evropi. Le neodvisna agencija z jasnimi, preprostimi standardi in široko sprejetim načinom odločanja, ki bo izpolnjevala kriterije neodvisnosti, objektivnosti, transparentnosti, profesionalnosti, sodelovanja z visokoškolskimi institucijami, sodelovanja s študenti ter sodelovanja z gospodarstvom, bo lahko postala članica združenj in mrež podobnih agencij in bo vzajemno priznana. V kolikor slovenska nacionalna agencija za spremljanje in zagotavljanje kakovosti ter akreditacijo ne bo dosegla mednarodnega priznanja, bo celotno slovensko visoko šolstvo in slovenski študent v Evropi in svetu manj cenjen ali celo nepriznan.

Naloga in cilj vseh zainteresiranih skupin v slovenskem visokoškolskem procesu je vzpostaviti nacionalno in neodvisno agencijo za spremljanje in zagotavljanje kakovosti ter akreditacijo. V delo agencije moramo na vseh ravneh spremljanja in zagotavljanja kakovosti in akreditacije vključiti predstavnike študentov, delodajalcev (gospodarstva), visokošolskega pedagoškega osebja, neakademskega osebja visokošolskih institucij, ter predstavnike raziskovalcev in države. Sestava članstva v evalvacijskih in akreditacijskih komisijah, v katerih nobena skupina ne bo prevladovala, je porok neodvisnega, objektivnega in transparentnega dela agencije. Z vključitvijo gospodarstva v proces oblikovanja študijskih programov in spremljanja kakovosti visokošolskega procesa nam bo uspelo oblikovati študijskega programe, ki bodo vključevali izkušnje iz gospodarstva in zadnje dosežke posamezne znanstvene discipline ter predstavljali odgovor na potrebe trga dela. Visokoškolski sistem bo moral postati bolj odgovoren do študentov in delodajalcev kot uporabnikov izobraževanja. Vzpostavitev evropsko primerljivega sistema zagotavljanja in spremljanja kakovosti ter akreditacije študijskih programov postaja ob sočasnem hitrem preoblikovanju evropskega visokošolskega prostora nujno in neizbežno (NPVS, spletni dostop).

5.2 PREDLOGI MVZT ZA NACIONALNI VISOKOŠOLSKI PROGRAM 2011–2020

Osnutek smernic in izhodišč, ki so jih predlagali za nacionalni program visokega šolstva 2011–2020 je nastal na MVZT⁶ na podlagi javne razprave, ki preko spletnih strani ministrstva poteka od februarja letos, na temeljih opravljene analize iztekajočega se NPVŠ, mednarodnih analiz in razprave na 1. seji Sveta za visoko šolstvo. Gradivo predlogov bo služilo članicam in članom Sveta za visoko šolstvo za osnovo pri razpravi in oblikovanju teksta Nacionalnega programa. DR-ZNA SLOVENIJA (Slovenija: DRužba ZNAnja), kakor je ministrstvo poimenovalo osnutek predloga izhodišč za NPVŠ 2011–2020, izhaja iz ambicije, da bi Slovenija postala družba znanja, za kar bo potrebno veliko drznosti, je na novinarski konferenci dejal visokoškolski minister Gregor Golobič. Ministrstvo je prejelo štirinajst prispevkov strokovnjakov ter dva prispevka visokošolskih poznavalcev. Pregled teh prispevkov je razdeljen na dva dela. V prvem so zbrana vsa poročila strokovnjakov, drugi del pa zajema njihove zamisli po posameznih sklopih, ki bi jih bilo potrebno doseči in izpopolniti v prihodnjih letih. V nadaljevanju podajamo povzetke ekspertov in njihove misli (Drzna Slovenija, MVZT, 2010).

Strokovnjaki na področju visokega šolstva, znanosti in tehnologije so analizirali naslednja poglavja:

- struktura študija, programska in institucionalna binarnost,
- visokošolske kvalifikacije in zaposljivost,
- dostopnost in vključenost študentov,

⁶ MVZT je kratica za Ministrstvo za vzgojo znanost in tehnologijo.

- socialna dimenzija, enakost in pravičnost,
- kakovostno izobraževanje, sodobni kurikuli,
- visokošolski zavodi (univerze, fakultete, visoke strokovne šole), avtonomija, odgovornost, status in upravljanje,
- vseživljenjsko učenje,
- visoko šolstvo in raziskovanje,
- financiranje visokega šolstva,
- internacionalizacija.

Dejstvo je, da se mora struktura visoko šolskega sistema v celoti spremeniti, če želimo slediti EU smernicam oziroma t. i. Bolonjski deklaraciji, saj po tej razdelitvi ne bo več dolgo vzdržala. Študentje se vse bolj slabe volje in nezadovoljni s sedanjim sistemom, financiranja, študija, zagotavljanja delovnih mest, neustreznega štipendiranja itd. Na državi je, da to nezadovoljstvo tudi primerno odpravi in uredi. Zato menimo, da bi morala država na nek način sprejeti nove študijske programe, ki bi bili dovolj zanimivi, da bi pritegnili pozornost novih študentov. Študente bi morali v večji meri usmerjati v poklice, ki so na Zavodu za zaposlovanje dosegljivi. Že res, da vsi ne bodo dobili delovnega mesta, vendar, če je situacija takšna kakršna danes je in je gospodarstvo v krizi se je pač potrebno lotiti drugačnih strategij in smernic, ki dobo diplomante ponesle v čim krajšem času na delovno mesto. Predlogi za nacionalni program visokega šolstva do leta 2020 so zanimivi in obetajoči, vendar upamo, da ne samo na papirju, ampak tudi v realnosti. Študentom in diplomantom je potrebno ponuditi tisto, kar je v tem trenutku aktualno. Na nek način jih je potrebno preusmeriti in prestrukturirati v poklice, o katerih morda pred tem niso razmišljali, a so prav tako zanimivi in spodbudni. Smernice visokošolskih predlogov do leta 2020 predstavljamo v nadaljevanju (MVZT, 2010):

- V prvi vrsti je potrebno upoštevati zaposljivost diplomantov ne glede na njihovo stopnjo izobrazbe (Zgaga, 2010). Prav tako je potrebno v prihodnje bolj smiselno ohraniti enotnost visokošolskega prostora in znotraj njega ponujati različne študijske programe. Strokovnjaki menijo, da bi bilo potrebno razmisliti o ponudbi raznolikih študijskih programov na I. stopnji, ki je namenjena pridobivanju poglobljenih znanj. Na področju socialne dimenzije je opazno, da se v izredni študij vpisujejo predvsem tisti študentje, ki jim ni uspelo zbrati dovolj točk za vpis v redni študij (Kodelja, 2010).
- Na področju kakovosti študija je Muševič (2010) mnenja, da so pri dosedanjih razpravah preveč pozornosti posvečali zunanji obliki Bolonjskega študija, precej manj pa notranji shemi in kakovosti, kar je potrebno spremeniti. Študij danes postaja v mednarodnem kontekstu »stroka« in ni več reducirana samo na izkušnjo, ki jo nekdo pridobi.
- Velik problem, ki ga danes pri nas vidijo strokovnjaki, je v ustanavljanju novih visokošolskih ustanov. O tem problemu je potrebno temeljito razmisliti, saj je število vpisanih študentov iz leto v leto višje (Forstnerič, 2010). Zdi se, da bi bilo potrebno

na novo opredeliti splošne pogoje za ustanovitev oziroma podelitev statusa univerze, saj so sedanji pogoji preveč ohlapni (Kodelja, 2010).

- V vlogi vse življenjskega učenja je nekako smisel v vseh oblikah učenja (formalno, neformalno in priložnostno), problem se pojavlja, kjer se priznavanje v praksi ne vrednoti in se ne upošteva želenih učinkov neformalnega in priložnostnega učenja (Cotič, 2010). V tem kontekstu bi torej bilo potrebno dodatno stimulirati visokošolske karijerne centre ter omogočiti študentom, da se znajo orientirati pri priznavanju rezultatov učenja (Cotič, 2010). Vsekakor pa vseživljenjsko učenje ni ravno med prioritetskimi nalogami visokošolskih institucij in ga lahko izvajajo tudi drugi (Jamnik, 2010).
- Na področju visokega šolstva je kljub intenzivnemu vključevanju v širok evropski prostor zaznati določeno omejenost v primerjavi z razvitejšimi visoko šolskimi zavodi v tujini (Cotič, 2010). Zato bi bilo spodbudno sistemsko spodbujati visokošolske zavode k mednarodnemu mreženju, da bi dosegli povprečno raven in »prost vstop« pri vzpostavljanju le-tega (Cotič, 2010).
- Po mnenju skoraj $\frac{3}{4}$ strokovnjakov je največja problematika v financiranju visokega šolstva. Trenutni sistem ni najprimernejši, v določenih točkah že celo meji z nevdržnostjo (o čemer smo podrobneje govorili v predhodnem poglavju) (Zgaga, 2010). Nov finančni sistem visokega šolstva bi moral torej temeljiti na večih predpostavkah: razvijati odličnost, odprtost in zahtevati mednarodno (EU) skladnost, primerljivost in konkurenčnost. V največji meri pa bi moral strmeti h kvaliteti in ne kvantiteti programov, šol, zavodov itd. (Kodelja, 2010).
- Na področju internacionalizacije smo na dnu lestvice v EU, po številu tujih študentov pri nas in na vrhu po številu naših študentov v tujini (Klemenčič). V večji meri je potrebno spodbujati prepoznavnost slovenskega jezika in slovenskega visokošolskega sistema. Poudariti je potrebno njegovo kakovosti, če se želimo približati sredini EU držav (Jamnik, 2010) (po Drzna Slovenija, MVZT, 2010).

Kaj od tega se bo uresničilo, spremenilo ali dopolnilo bomo priča v prihodnjih letih.

5.3 TRENDI VISOKEGA ŠOLSTVA V EVROPSKEM PROSTORU

Evropska komisija je, v zadnjih letih, pričela z državami članicami v EU dialog o posodobitvi Evropskih univerz in njihovih programov. Ta dialog zajema medsebojno povezane vloge izobraževanja, raziskav in inovacij, ki velja ne samo za temeljni pogoj uspeha širše lizbonske strategije, ampak tudi pogoj za del širšega približevanja k svetovnemu in na znanju temelječemu gospodarstvu.

V sporočilu ugotavljajo, da imajo evropske univerze ogromen potencial, ki pa ni v celoti izkoriščen in dovolj učinkovito uporabljen, da bi podprl Evropo na poti k večji rasti in večjemu številu delovnih mest. Države članice visoko vrednotijo svoje univerze in jih zato poskušajo

"ohraniti" na svoji nacionalni ravni s podrobnimi predpisi, s poseganjem v njihovo organizacijo, z nadziranjem in upravljanjem ter uvajanjem nezaželene stopnje poenotenja. Prav posledica težnje k poenotenju vodi k na splošno dobrim povprečnim rezultatom, kar je pripomoglo k razdrobljenosti sektorja na večinoma majhne nacionalne sisteme in podsisteme. Ti so pripeljali do oteženega sodelovanja na nacionalni ravni in še toliko bolj na evropski in mednarodni ravni, ter ustvarili pogoje, ki univerzam preprečujejo razširitev ponudbe in osredotočenja na kakovost.

Da bi evropske univerze postale primerljive z najboljšimi na svetu, bi morale države članice ustvariti posebne potrebne pogoje, ki bodo univerzam omogočali, da izboljšajo svoje zmogljivosti, se posodobijo in postanejo konkurenčnejše. Razprave na evropski ravni kažejo vedno večjo pripravljenost za posodobitev sistemov. Ukrepi so predvsem namenjeni državam članicam in univerzam. Evropska komisija lahko podpira nove politične spodbude prek usklajenega vzajemnega delovanja z državami članicami prek odprte metode koordinacije, opredeljevanja in širjenja najboljše prakse in podpiranja držav članic pri njihovem iskanju učinkovitejših ureditev univerz. Odprta metoda koordinacije je javno-politični instrument, ki stremi k izboljšanju učinkovitosti in sodelovanja socialne politike v EU z uporabo "mehkega prava" oziroma prostovoljnega sodelovanja v nasprotju s tradicionalnimi zakonskimi predpisi (Bevc, 2007, str. 102). Različni avtorji navajajo različno število javno-političnih področij na katerih deluje OMK in raznolikost uporabe le-te je odvisna od več različnih dejavnikov. Zlasti s skupinami "vzajemnega učenja", ustanovljenih v okviru delovnega programa Izobraževanje in usposabljanje 2010, nudijo učinkovit način za preučevanje, kako je mogoče odgovoriti na izzive s katerimi se soočajo evropske univerze. S forumom za izmenjavo najboljše prakse in iskanjem inovativnih rešitev lahko ponudi raven EU resnično dodano vrednost. Komisija lahko tudi olajša dialog med univerzami, socialnimi partnerji in delodajalci z namenom spodbujanja strukturiranih partnerstev s poslovno skupnostjo ter zagotavlja tudi financiranje, ki pomembno vpliva na kakovost in uspešnost univerz. Financiranje vključuje tudi spodbude, ki univerzam pomagajo pri doseganju zadanih ciljev.

Dejstvo je, da so univerze ključni akterji za prihodnost Evrope in so potrebne za uspešen prehod na znanju temelječega gospodarstva in družbe. Vendar pa ta ključni sektor gospodarstva in družbe potrebuje temeljito prestrukturiranje in posodobitev, da Evropa ne bi zaostajala v svetovni konkurenci na področju izobraževanja, raziskav in inovacij. Izvajanje tega potrebnega prestrukturiranja in posodobitve pa zahteva usklajeno delovanje vseh vpletenih strank – držav članic, univerz in Evropske komisije.

5.4 UKREPI MINISTRSTVA ZA VISOKO ŠOLSTVO V LETU 2010

Prioritete na področju visokega šolstva bodo usmerjene v izboljšanje kakovosti, konkurenčnosti in odzivnosti visokega šolstva ter pospeševanje prenosa znanja v trikotniku visoko šolstvo – raziskovanje – gospodarstvo (MVZT, 2010). Pogoji za visoko šolsko

izobraževanje, ki omogoča zaposljivost in visoko kakovost diplomantov ter spodbuja inovativnost, kritično razmišljanje, odprtost, osebni razvoj in rast študentov, se bodo zagotovili preko ukrepov:

- pospešiti ustvarjanje in prenos znanja v trikotniku znanja: visoko šolstvo – raziskovanje – gospodarstvo,
- spodbujanje mednarodne mobilnosti študentov in učiteljev ter internacionalizacije visokega šolstva,
- e-visoko šolstvo,
- povečati ponudbo vseživljenjskega učenja na visoki šolski ravni,
- ustvarjanje priložnosti za fleksibilne poti učenja v visokem šolstvu,
- razvoj in izvajanje dejavnosti karijerne orientacije v visokem šolstvu.

V tem okviru bomo po opravljenih analizah uresničevanja programskih dokumentov in stanja pripravili izhodišča dolgoročne strategije razvoja visokega šolstva do leta 2020, ki bo sledila tudi strategiji EU do leta 2020;

- pripravili osnutek in predlog Nacionalnega programa visokega šolstva do leta 2015;
- pripravili osnutek in predlog sprememb ali novi zakon o visokem šolstvu;
- pripravili formalne okvire za začetek delovanja Nacionalne agencije za zagotavljanje kakovosti;
- nadgradili obstoječi sistem integralnega financiranja visokošolske študijske dejavnosti tako, da bo vzpostavljen sistem financiranja, ki bo spodbujal razvoj in upošteval tudi elemente kakovosti in sodelovanja z gospodarstvom;
- vzpodbujali visokošolske zavode, da sprejmejo strategijo vseživljenjskega učenja in se glede na gospodarske potrebe, demografske spremembe in hitro spreminjajoče razmere v sodobnem svetu, konkretno odzovejo z večjo programsko ponudbo;
- pripravili osnutek nacionalnega ogrodja visokošolskih kvalifikacij;
- pripravili osnutek in predlog sprememb zakona o priznavanju in vrednotenju izobraževanja s katerim bomo predvsem skrajšali postopke;
- prek finančnih mehanizmov EU in nacionalnih vzpodbud spodbujali razne oblike sodelovanja in povezovanja s tujimi institucijami visoke kakovosti (raziskovalni projekti, skupne diplome, mreže univerz) in podpirali mednarodno mobilnost študentov in visokošolskih učiteljev;
- s pomočjo EU finančnega mehanizma vzpostavili sistem kariernega svetovanja za študente v visokošolskem izobraževanju še posebej na prvi stopnji in tako prispevali tudi k povečanju prehodnosti med letniki in skrajšanju časa študija;
- izpeljali naročilo in začeli z izvajanjem projekta Evidenčnega in analitskega informacijskega sistema za visoko šolstvo – e-VŠ v Republiki Sloveniji, s ciljem povečati preglednosti in spremljanja učinkovitosti izvajanja visokošolske dejavnosti in njene mednarodne primerljivosti ter izboljšanje informiranja javnosti o možnosti študija.

Na ta način bodo vzpostavljeni pogoji za razvid akreditiranih visokošolskih zavodov in študijskih programov ter študentov in kadrov v visokem šolstvu. Vzpostavljen bo tudi sistem spremljanja časa trajanja študija.

5.5 ANALIZA TRENDOV ZAPOSLOVANJA SLOVENSКИH DIPLOMANTOV

Današnji diplomanti so dejansko tesno povezani s trgom dela. Po eni strani iz razloga zaposlitve po končanem študiju, z drugega pa glede na vpisno zanimanje študentov. Dejavniki, ki vplivajo na diplomante so tudi bistvenega pomena za njihovo bodočo zaposlitev. Nekaj v tej smeri naredi država oziroma ministrstvo za šolstvo, ki kreira šolski sistem in morda razpiše več prostih študijskih mest za tiste smeri po katerih je mogoče dobiti zaposlitev. Gre predvsem za neskladja med naslednjimi dejavniki, kot so: togi trg dela, število brezposelnih, gospodarska gibanja, podaljševanje študija, kar je bistveno za zaposlitev diplomantov. Predvsem se moramo zavedati, da so časi, ko je vsak diplomant dobil zaposlitev povsem minili. Danes je potrebno še mnogo več, če želimo priti do zaposlitve. Za večino prostih delovnih mest diploma predstavlja pogoj, vendar še vsekakor ni zadosten razlog, da to delovno mesto tudi dobimo. Predvsem v teh kriznih časih, ko je povpraševanje po delovnih mestih večje od ponudb. Delodajalci poleg formalne izobrazbe zahtevajo še druga znanja kot so npr. delovne izkušnje in še kakšne druge kompetence. Prostih delovnih mest ni na pretek, država je v gospodarski krizi in ta delavna mesta največkrat zasedejo tisti, ki imajo delovne izkušnje in druge oblike kompetenc.

V času študija si študentje finančno pomagajo z delom preko študentskega servisa, problem pa nastane, ko ni več statusa. Študenti si na ta način sicer pridobivajo izkušnje, vendar le-te ne zadostujejo zaposlitvenim kriterijem, ki jih imajo ponudniki prostih delovnih mest. Iz tega razloga se pogosto diplomanti znajdejo v nezavidljivem položaju na trgu dela. Glede na stopnjo brezposelnosti, ki je v Sloveniji dosega že skoraj številko 100.000, je problem zaposlitve diplomantov, ki so pred kratkim zaključili s študijem, še večji. Država je sicer uvedla mnogo programov zaposlovanja iz katerih lahko izpostavimo Aktivno politiko zaposlovanja med katere sodijo tudi diplomanti brez delovnih izkušenj, pa vendar za vse ni mogoče najti takojšnje zaposlitve. Zato se nekateri se preusmerijo v izpopolnjevanja, dopolnjevanja, drugi nadaljujejo študij na magistrski stopnji, spet tretji se lotijo začasne zaposlitve ipd.

Danes prevladuje v naši državi razmeroma visoka stopnja brezposelnosti, zato tudi ni mogoče pričakovati, da se bodo vsi diplomanti zaposlili takoj po končanem študiju. Brezposelnost opredeljujemo kot stanje brez uradne zaposlitve; registrirane brezposelne osebe tiste, ki so prijavljene na ustreznih zavodih, ali prejemajo ustrezna denarna nadomestila s strani države za čas, ko čakajo na stalno – redno zaposlitev. Samo gibanje stopnje brezposelnosti je danes podvrženo različnim spremembam, kot so: gibanja v gospodarstvu, demografska gibanja, različne politike od šolske, zaposlitvene, pokojninske

reformne ter druge politike, ki posredno ali neposredno krojijo trg dela. Po podatkih ZRSZ⁷ za leto 2009 je bilo brezposelnih več žensk kakor moških. Prevladujejo pa predvsem tisti, ki iščejo prvo zaposlitev oziroma diplomanti do 26 let in pa seveda starejša populacija nad 50 let, ki so ostali brez redne zaposlitve. Veliko je pa tudi brezposelnih invalidov, ki se v primerjavi z letom 2006 številčno povečujejo, saj jih je v letu 2006 bilo 9.138, v letu 2009 pa celo 11.575, kar predstavlja kar velik problem današnje družbe. Zastrahujoči so že podatki, da se ne morejo zaposlitvi diplomanti, kje šele je potem možna zaposlitev za invalidno osebo, ki običajno dela samo s polovičnim delovnim časom. Torej se poraja vprašanje, kako motivirati diplomante, ki po končanem študiju ne najdejo zaposlitve, da ne stagnirajo, ampak da se vključujejo še naprej v aktivne ukrepe države in drugih institucij, ki jim pomagajo pri usmeritvah na določeno delovno mesto (po Farčnik in Domadenik, 2009, str. 2).

Razvoj današnjih zahtev »na znanju temelječe družbe« ter »učee se organizacije« v fazi implementacije zahteva izobraževalne programe za visoko kvalificirane profile, ki so sposobni delati tako v gospodarstvu kot v negospodarstvu ter v različnih jezikovnih in kulturnih okoljih (Farčnik in Domadenik, 2009, str. 1). Vendar pa dosedanje raziskave in analize, ki jih opravljajo posamezni akterji šolstva in statistični uradi, ne kažejo ravno takšne slike, da bi bilo povpraševanje po visoko kvalificiranih kadrih. Po podatkih Zavoda za zaposlovanje je bilo v letu 2009 vsak dan preko 1.000 prostih delovnih mest, vendar so ta delovna mesta razpisana predvsem za profil tistih ljudi, ki imajo nižjo izobrazbo, srednješolsko ipd. In manj tistih prostih delovnih mest, ki bi bila primerna za sveže diplomante. Nastaja problem, da se vse več študentov odloča za nadaljevanje študija; prosta delovna mesta v pa so v 80 % za tiste, ki imajo samo srednješolsko ali še nižjo izobrazbo, čeprav po drugi strani strmimo k čim višji izobrazbeni stopnji Slovenskega prebivalstva. Gre torej za veliko neskladje med ponudbo in povpraševanjem na trgu dela. Vidno je, da je priliv novih diplomantov iz leta v leto višji in že dlje časa tolikšen, da jih zaposlovalci ne uspejo absorbirati. Je pa skoraj dejstvo, da diplomanti vendarle dobijo zaposlitev prej, kakor tisti, ki so brez univerzitetne izobrazbe. Vendar tako ravnovesje dandanes predstavlja velik problem celotne družbe. Po podatkih Zavoda za zaposlovanje Republike Slovenije so najbolj iskani naslednji poklici: ključavničarji, zidarji, strojni tehniki, lesarji, kuharji, natakarji, varilci, delavci brez poklica itd. Sveži diplomanti so torej primorani, da počakajo na prosto delovno mesto, ali pa če jih finančna situacija pripelje do tega, da posežejo tudi po delavnih mestih, za katera je potrebna nižja stopnja izobrazbe oziroma tistih, ki so slabše plačana. Ta problem se ne pojavlja samo pri nas, pač pa tudi v drugih državah EU.

Situacija je zelo zastrahujoča z ekonomskega vidika razporejanja javnega denarja in z vidika prizadetega segmenta prebivalstva, torej težko zaposljivih mladih diplomantov. Če je sedanja situacija komu v korist, so to morda le tiste fakultete in zavodi, ki dobivajo preveč davkoplačevalskega denarja, ker razpisujejo več študijskih mest, kot je upravičeno in na ta način postajajo socialne ustanove. O socialnovarstvenem namenu visokošolskega študija

⁷ ZRSZ je kratica za Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje.

»simpatično« priča tudi nedavna potrditev dvoletnega absolventskega staža z vsemi privilegiji, ki jih imajo redni študenti v novih bolonjskih študijskih programih. To bo, že tako dolg študij, v povprečju še podaljšalo. To in še veliko drugih vprašanj bo potrebno razrešiti, ker v nasprotnem primeru ne bomo dosegli smernic, ki smo si jih zastavili in ki jih zapoveduje Evropski prostor, kateremu sledimo (po Farčnik in Domadenik, 2009, str. 19).

5.6 VPISI ŠTUDENTOV V LETU 2009/2010

Kam po študiju, je vprašanje, ki si ga zastavi kar precej študentov, ki so že končali ali pa so na dobri poti, da uspešno zaključijo študij. V današnjem času in današnjih razmerah študentom po končanem študiju ni lahko, saj delovnih mest ni oziroma jih je premalo. Ker ni dela, se nekateri odločijo za podiplomski študij in si tako pridobijo kakšno dodatno leto ali dve za iskanje zaposlitve. Spet drugi, ki študija ne nadaljujejo, so se prisiljeni zaposliti v drugi panogi na nižje delovno mesto, ali pa v popolnoma v drugi panogi (za katero študij največkrat sploh ni pomemben). Nekateri študentje se po diplomi vpišejo na podiplomski ali celo na dodiplomski študij iz razloga in želje po kasnejši zaposlitvi na delovno mesto, ki bi si ga želeli.

V študijskem letu 2009/2010 je po podatkih zbrane analize v Sloveniji 114.873 študentov terciarnega izobraževanja. Od tega je 16.594 študentov višješolskega izobraževanja in 98.275 študentov visokošolskega izobraževanja. Število študentov terciarnega izobraževanja se je povečevalo do študijskega leta 2006/2007. Potem se je do študijskega leta 2008/2009 zmanjševalo. V študijskem letu 2009/2010 je število študentov terciarnega izobraževanja spet večje kot v predhodnem študijskem letu, še vedno pa manjše, kot je bilo v študijskih letih 2005/2006 in 2006/2007. V študijskem letu 2009/2010 se je, v primerjavi s študijskim letom 2008/2009, povečalo število študentov višješolskega izobraževanja ter število študentov 2. in 3. stopnje. Povečanje vpisa študentov 2. stopnje je vse bolj posledica začetka množičnega uvajanja Bolonjskih programov, saj od študijskega leta 2009/2010 v 1. letniku ni več mogoče razpisovati prejšnjih dodiplomskih in podiplomskih študijskih programov. Gre za ukrep, ki ga je sprejela vlada, da se do leta 2009 v vse šolske sisteme uvede t. i. Bolonjski sistem izobraževanja. Tudi zmanjšanje števila študentov dodiplomskega študija je predvsem posledica nove strukture študijskih programov. Na zmanjšanje števila študentov bodo počasi že začele vplivati manjše generacije 19-letnikov, ki končujejo srednješolsko izobraževanje, čeprav je v študijskem letu 2009/2010 prvič vpisanih v 1. letnik za pridobitev prve visokošolske diplome 1,5 % več študentov kot v študijskem letu 2008/2009. Povečanje števila študentov 3. stopnje je posledica povečanja števila študentov doktorskega študija. Povečalo se je tudi število študentov višješolskih izobraževalnih programov (povzeto po MVZT⁸, 2010).

⁸ MVZT je kratica za Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo. Držna Slovenija: na poti v družbo znanja. (Statistični podatki o visokem šolstvu), julij, 2010.

Največ študentov dodiplomskih študijskih programov in študijskih programov 2. stopnje je v študijskem letu 2009/2010 na področju družbenih, poslovnih, upravnih in pravnih ved, in sicer 36,5 %. Na tem področju se očitno ni kaj veliko spremenilo, saj se je tudi v preteklih letih največ študentov odločalo za vpis prav na te študijske smeri. Temu sledi področje tehnike, proizvodnih tehnologij in gradbeništva z 18,2 % vpisanih študentov, kar je največ v opazovanem obdobju. Z 10,5 % sledi področje zdravstva in sociale. Tudi na tem področju je to največji delež vpisanih študentov od študijskega leta 1998/1999 dalje. Nato z 9 % sledita področji umetnost in humanistika ter izobraževalne vede in izobraževanje učiteljev. Za umetnost in humanistiko je 9 % največji delež v celotnem proučevanem obdobju, medtem ko je za izobraževalne vede in izobraževanje učiteljev ta delež najnižji do sedaj (MVZT, 2010).

6 ZAKLJUČEK

Slovenski visokošolski sistem je z obsežno reformo Zakona o visokem šolstvu in sprejetjem ter prilagoditvijo drugih zakonskih aktov začel svojo pot približevanja evropskemu visokošolskemu prostoru, kamor vodi t. i. bolonjski proces. Prilagoditev smernicam bolonjskega procesa na zakonski ravni je le manjši del procesa sprememb in novosti, ki jih bo v naslednjem obdobju potrebno vpeljati v domače visoko šolstvo, da bo to lahko sestavni del primerljive in kompatibilne množice visokošolskih sistemov v Evropi. Ti so osnova za temeljno strateško razvojno smernico Evropa – družba in ekonomija znanja.

Univerze imajo z ustavo zagotovljeno visoko stopnjo avtonomije in s tem nosijo tudi del odgovornosti za razvoj visokega šolstva. Brez pripravljenosti univerz na dejansko prenovo programov in ustreznega pristopa k reformi, ki ima od junija 2004 do 2010 tudi formalno podlago v zakonih, ni mogoče pričakovati uspešne vključitve slovenskega visokega šolstva v Evropski visokošolski prostor. V Evropi in svetu se odvijajo zgodovinski premiki na področju visokega šolstva. Slednje pridobiva osrednjo vlogo v politikah evropskih vlad. Univerze po Evropi med seboj tekmujejo za študente, ugled in prestiž. Kakovost je postala bistveno vodilo v razvoju visokošolskih institucij, ki želijo preseči sloves ameriških tekmic. Privlačnost univerz je imperativ razvojne poti Evropskega visokošolskega prostora.

Univerza v Ljubljani ima vodilno vlogo med visoko šolskimi zavodi v slovenskem visoko šolskem prostoru, zato je še toliko bolj pomembno, da je strategija reforme celostno načrtana in uspešno uresničena. Skrajni čas je, da tudi Univerza v Ljubljani v kontekstu internacionalizacijskih procesov ponovno razmisli o svoji vlogi v družbi in načrta nove cilje v okviru svojega poslanstva. Potrebno je uravnovesiti sodobne potrebe po znanju in hkrati ohraniti spodbujanje kritičnega razmišljanja, ki ostaja edini porok razvoja človeštva in napredka znanosti. Univerza se mora zavedati odgovornosti do družbe in njenih podsistemov. Upiranje spremembam z izgovarjanjem na avtonomijo in akademsko svobodo ne bo prispevalo k prizadevanjem za izboljšavo Univerze. Da bo reforma v celoti zaživela in prinesla pozitivne spremembe za vse zainteresirane partnerje v visokem šolstvu, je potreben zajeten prispevek tudi s strani študentov. Na univerzitetni ravni so študentje že dolgo partnerji Univerze, tako v organih univerzitetne strukture (Študentski svet, senat ...), kot v samostojni skupnosti študentov – Študentski organizaciji Univerze v Ljubljani. Študentje so aktivno sodelovali že pri pripravi in sprejemanju zakonske podlage za bolonjsko reformo in prav tako nepogrešljiv bo študentski prispevek pri uresničevanju reform.

Če želimo kot družba doseči ustrezne ekonomske in neekonomske učinke, kot posledice primernega terciarnega izobraževanja, se moramo zavedati pomena neoviranega dostopa posameznikov do nadaljnjega izobraževanja. Zavzemati se moramo za takšno visokošolsko izobraževanje, ki bo vsebovalo načelo egalitarnosti in ne elitizma finančno zmožnejših družbenih slojev. Izobrazba – kot eden osnovnih temeljev družbenega napredka – ne sme

biti onemogočena z različnimi finančnimi ovirami, na primer s šolninami. Še več, država bi se morala zavzemati za enakomeren razvoj družbe in odpravo socialnega prepada med različnimi sloji. Država bi morala poskrbeti tudi za finančno podporo študentov iz nižjih socialno-ekonomskih razredov, in sicer v obliki ustrezne štipendijske in bivanjske politike, ki bo omogočila, da bo prva zadolžitev študenta študij in ne pridobivanje finančnih sredstev za preživljanje.

Naša država se v raznih statistikah pogosto primerja z razvitimi državami, a žal to ne velja za visoko šolstvo. Na področju visokega šolstva namreč ne izpolnjujemo niti ciljev, ki smo si jih zastavili v Nacionalnem programu visokega šolstva. Dejstvo je, da denar v slovenskem visokem šolstvu obstaja, potrebno ga je samo ustrezno prerazporediti, kar bi zagotovilo učinkovitost in pravičnost nadaljnjega izobraževanja. Poleg tega naj omenim naša raziskovanja in opažanja, ki se mi zdijo nepravilna, kakor recimo v primeru zaposlenih študentov na podiplomskem študiju, ki je dejansko zastonj, študenti so zaposleni (večina) imajo pa status, ki ga lahko uporabijo tudi za malo delo (delo na črno). O tem primeru bi bilo potrebno temeljito razmisliti, še posebej iz razloga, ker si izredni študentje plačajo študij in nimajo statusa študenta. Z čimer že takoj naletimo na nepravilnosti okrog financiranja visokega šolstva. Prav to pa je problematika, ki jo je potrebno prioritarno obravnavati v Nacionalnem visoko šolskem programu sprejetem od leta 2011 do leta 2020, da do takih in podobnih napak več ne pride. Saj kot moderno naravnana država strmimo k enakim pogojem izobraževanje za vse, ki se v ta sistem tudi podajo in pokažejo zanj interes. Nacionalni program visokega šolstva za leto 2011-2020 je sprejel precej pogumnih ukrepov, ki si jih je zadal uresničevati in vnaša kar nekaj novosti v naš visokošolski prostor, če bodo vse uspele pa bo jasno leta 2020.

LITERATURA

- BEVC, Milena.(2006) *Financiranje, učinkovitost in razvoj*. Didakta, Radovljica.
- BEVC, Milena. (2008). *Financiranje visokega šolstva v Sloveniji* – je povečanje zasebnega financiranja potrebno in izvedljivo. IB revija 37 (1): 96–99. Didakta, Ljubljana.
- BEVC, Milena. (2007/c). *Pravičnost financiranja izobraževanja in ostale dimenzije pravičnosti v zvezi z izobraževanjem* – kaj kažejo analize za druge države. IB revija 37 (1): 54–64. Didakta, Ljubljana.
- BEVC, Milena. (2007/b). *Učinkovitost in pravičnost visokošolskega izobraževanja v Sloveniji*. Teorija in praksa 40 (1): 90–102. Didakta, Ljubljana.
- BEVC, Milena. (2007/a). *Reforma financiranja visokega šolstva v Sloveniji za povečano zasebno financiranje* – potrebnosti in pogoji za uspeh. IB revija 40 (4): 56–62. Didakta, Ljubljana.
- BUGARIČ, Bojan. (2008). *Primerjalna Javna Uprava*. Zapiski s predavanj. Neavtorizirano, nepublicirano, neobjavljeno gradivo. Fakulteta za Upravo, Ljubljana.
- FARČNIK, Daša, DOMADENIK, Polona. (2009). *Analiza trendov zaposlovanja slovenskih diplomantov generacije 2007*. Ekonomska fakulteta, Univerza v Ljubljani, Ljubljana.
- JELENC – KRAŠOVEC, Sabina.(2003) Univerza za učečo se družbo: *Kako univerza sledi tokovom sodobnega izobraževanja*. Ljubljana.
- JOHNSTONE, Bruce. (2008). *Financing higher education: some special features of formerly socialist Europe*. IB revija 42 (1): 19–22. Ljubljana.
- KODRIČ, Borut, TRUNK-ŠIRCA, Nada in STRAŠEK, Rok. (2008). *Funding higher education in Slovenia: the introduction of a lump-sum instrument*. IB revija 42 (1): 46–56. Ljubljana.
- MRAMOR, Dušan. (2001). *Financiranje visokega šolstva*. Razvoj visokega šolstva v Sloveniji. 275–284. SAZU, Ljubljana.
- SVOLJŠAK, Tine. (2006). *Ekonomski vidiki financiranja visokega šolstva*. Diplomsko delo. Ekonomska fakulteta, Ljubljana.
- VODOPIVEC, Milan. (2003). *Povabite v razred jazz trio: kako reformirati visoko šolstvo v Sloveniji*. IB revija 37 (1): 35–46. Ljubljana.
- VODOPIVEC, Milan. (2003a). *Uvedba sistema "odložene šolnine" v slovensko visoko šolstvo*. IB revija 37 (1): 82–89. Ljubljana.
- ZGAGA, Pavel. (2004). *Bolonjski proces – Oblikovanje skupnega evropskega visokošolskega prostora*. CEPS, Ljubljana.

VIRI

- BEVC, Milena, URŠIČ Sonja in ČOK Mitja. (2008). *Sistem financiranja terciarnega izobraževanja, njegova pravičnost in ekonomska učinkovitost*. Inštitut za ekonomska raziskovanja. Dosegljivo na: http://www.svr.gov.si/f_ileadmin/srs.gov.si/pageuploads/Dokumenti/Porocilo_Sistem_financiranja.pdf (7.5.2010).
- JAMBREK, Peter. (2003). *Bolonjski proces v Sloveniji: Pravica do različnosti bi bila v tem primeru pravica do izločitve*. Delo, 26. maj 2003. Dosegljivo na: <http://www.delo.si/tiskano/html/zadnji/Delo> (7. 5. 2010).
- KONTLER – SALAMON, Jasna. (2008). *Študij predolg tudi zato, ker je brezplačen*. Dosegljivo na: <http://www.delo.si/clanek/66867> (7. 7. 2010).
- Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo. (2008). *Sofinanciranje podiplomskega študija*. Dosegljivo na: http://www.mvzt.gov.si/si/delovna_podrocja/znanost_in_visoko_solstvo/visoko_solstvo/dejavnost_visokega_solstva/podiplomski_studij/sofinanciranje_podiplomskega_studija/#sofin. (9.5. 2010).
- Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo.(2010). *Drzna Slovenija: na poti v družbo znanja*. Dosegljivo na: http://www.mvzt.gov.si/fileadmin/mvzt.gov.si/pageuploads/pdf/visoko_solstvo/statistika_visokega_solstva_07072010.pdf (19. 9. 2010).
- Nacionalni program visokega šolstva Republike Slovenije (NPVS). Dosegljivo na: http://www.uradni-list.si/_pdf/2002/Ur/u2002020.pdf (2. 6. 2009).
- POLANEC, Sašo. (2006). *Razlogi za šolnine*. Finance, št. 96 (23. maj 2006): 8–9. Ljubljana.
- RAK, Peter. (2005). *Fakultetam proste roke*. Delo, 15. januar 2005. Dosegljivo na: <http://www.delo.si/tiskano> (10. 5. 2010).
- Resolucija o financiranju in kakovosti visokega šolstva. Dosegljivo na: http://www.solj.si/politika/dokumenti/resolucija_o_financiranju_in_kakovosti_solstva.doc (29. 5. 2010).
- Resolucija o Nacionalnem programu visokega šolstva Republike Slovenije 2007–2010 (ReNPVS). Dosegljivo na: http://www.uradni-list.si/_pdf/2007/Ur/u2007094.pdf (2. 7. 2010).
- RODMAN, Karmen. (2008). *Bolonjski proces po letu 2010 ali konec začetka*. Univerza na Primorskem. Dosegljivo na: http://www.fm-kp.si/zalozba/ISSN/1854-4231/3_085-098.pdf (1. 9. 2010).
- Statistični urad Republike Slovenije. Dosegljivo na: <http://www.stat.si/> (1. 6, 2010).
- Statistični urad Republike Slovenije. (2008). *Mednarodni dan študentov*. Dosegljivo na: http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=1997 (18. 6. 2010).
- Urad Republike Slovenije za komuniciranje. Vladni portal z informacijami o življenju v Evropski uniji. *Plačevanje šolnin*. Dosegljivo na: <http://evropa.gov.si/aktualne-teme/2008-09-09/studij/solnine/> (29. 7. 2010).

- Uredba o javnem financiranju visokošolskih in drugih zavodov, članic univerz, od leta 2004 do leta 2008. Ur. l. RS 134/2003. Dostopno prek: http://www.uradni-list.si/_pdf/2003/Ur/u2003134.pdf (29. 5. 2010).
- Uredba o spremembah in dopolnitvi Uredbe o javnem financiranju visokošolskih in drugih zavodov, članic univerz, od leta 2004 do leta 2008. Ur.l. RS 4/2006. Dostopno prek: http://www.uradni-list.si/_pdf/2006/Ur/u2006004.pdf (9. 5. 2010).
- Zakon o visokem šolstvu (ZVis). Ur.l. RS 67/1993. Dosegljivo na: http://www.uradni-list.si/_pdf/1993/Ur/u1993067.pdf (29. 06. 2010).
- Zakon o visokem šolstvu (ZVis-UPB3). Ur.l. RS 119/2006. Dosegljivo na: http://www.uradni-list.si/_pdf/2006/Ur/u2006119.pdf (9. 5. 2010).
- Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o visokem šolstvu (ZVis-A). Ur.l. RS 99/1999. Dosegljivo na: http://www.uradni-list.si/_pdf/1999/Ur/u1999099.pdf (9. marec 2010).
- Zakon o visokem šolstvu (ZVis-C). Ur.l. RS 63/2004. Dosegljivo na: http://www.uradni-list.si/_pdf/2003/Ur/u2003100.pdf (9. 5. 2010).
- Zakon o visokem šolstvu (ZVis-D). Ur.l. RS 100/2003. Dosegljivo na: <http://www.uradni-list.si/pdf/2004/Ur/u2004063.pdf> (9. 5. 2010).
- Zakon o visokem šolstvu (ZVis-E). Ur.l. RS 94/2006. Dosegljivo na: http://www.uradni-list.si/_pdf/2006/Ur/u2006064.pdf (9. 5. 2010).

PRILOGE:

SEZNAM TABEL:

Tabela 1: Število študentov na univerzah v Sloveniji 2008/2009

Skupaj	Univerza				Samostojni visokošolski zavodi
	v Ljubljani	v Mariboru	na Primorskem	v Novi Gorici	
98.128	60.284	23.363	6.490	725	7.266

Vir: SURS

Vir: SURS, 2009.

Tabela 2: Prikaz vpisanih po letnici rojstva in letnici študija

Tabela 3.1 Vpis generacij 1980 do 1984

A	B	C	E	F	G	H	I	J	K	Vsota od E do K	M
Letnica rojstva	Vpisi [leto]	19-letniki, rojeni v A	Prvič vpisani, ko so stari 18 let	Prvič vpisani, ko so stari 19 let	Prvič vpisani, ko so stari 20 let	Prvič vpisani, ko so stari 21 let	Prvič vpisani, ko so stari 22 let	Prvič vpisani, ko so stari 23 let	Prvič vpisani, ko so stari 24 let	Celoten vpis generacije	Odstotek generacije
1980	1989	30.457	1600	9500	3210	1345	724	465	318	17163	56,4
1981	2000	29.834	1500	9572	3464	1444	651	433	310	17374	58,6
1982	2001	28.432	1402	9709	3421	1203	567	400	310	17012	59,8
1983	2002	27.280	1213	9620	3068	1155	510	370	310	16286	59,7
1984	2003	26.545	1159	9775	3172	1100	450	340	310	16338	61,5
1985	2004	26.034	1202	9991	3000	1000	400	310	310	16213	62,3

Vir: Podatki SURS in izračuni MVZT.
Opomba: Sivo obarvana polja so približki.

Vir: SURS, 2009, približki podatkov.

Tabela 3: Vrste štipendij

Vrsta štipendije	Slovenija in tujina skupaj			Slovenija			Tujina		
	skupaj	moški	ženske	skupaj	moški	ženske	skupaj	moški	ženske
skupaj	24.606	9.693	14.913	24.553	9.662	14.891	53	31	22
kadrovske	4.505	2.670	1.835	4.474	2.647	1.827	31	23	8
republiške	12.483	4.150	8.333	12.466	4.144	8.322	17	6	11
zoisove	7.516	2.816	4.700	7.516	2.816	4.700	-	-	-
druge	102	57	45	97	55	42	5	2	3

Vir: SURS

Vir: SURS, 2010.

Tabela 4: Seznam koncesioniranih študijskih programov na zasebnih visokošolskih zavodih v študijskem letu 2009/10:

Visokošolski zavod	'pred-bolonjski' dodiplomski	Študijski program	
		prve stopnje	druge stopnje
Univerza v Novi Gorici	<ul style="list-style-type: none"> Slovenistika, UN (4. letnik) Okolje, UN (3. in 4. letnik) 	<ul style="list-style-type: none"> Gospodarski inženiring, VS Inženirska fizika, UN Kulturna zgodovina, UN Okolje, UN Slovenistika, UN Vinogradništvo in vinarstvo, VS 	<ul style="list-style-type: none"> Slovenistika Gospodarski inženiring
Evropska pravna fakulteta v Novi Gorici		<ul style="list-style-type: none"> Pravo, UN 	<ul style="list-style-type: none"> Pravo Pravo in management nepremičnin
Fakulteta za državne in evropske študije		<ul style="list-style-type: none"> Javna uprava, UN 	<ul style="list-style-type: none"> Javna uprava Mednarodne in diplomatske študije
Fakulteta za uporabne družbene študije v Novi Gorici		<ul style="list-style-type: none"> Uporabne družbene študije, UN 	<ul style="list-style-type: none"> Medkulturni menedžment
Mednarodna fakulteta za družbene in poslovne študije		<ul style="list-style-type: none"> Ekonomija v sodobni družbi, UN Poslovanje v sodobni družbi, VS 	<ul style="list-style-type: none"> Management znanja
Gea College – Visoka šola za podjetništvo Piran		<ul style="list-style-type: none"> Podjetništvo, VS (op.: v Piranu in Ljubljani) 	
Visoka šola za dizajn v Ljubljani		<ul style="list-style-type: none"> Dizajn, VS 	

Visoka šola za tehnologije in sisteme

- Tehnologije in sistemi, VS

Visoka šola za tehnologijo polimerov

- Tehnologija polimerov, VS

Visoka šola za upravljanje in poslovanje
Novo mesto

- Upravljanje in poslovanje, VS
- Informatika v upravljanju in poslovanju, VS

Visoka šola za varstvo okolja

- Varstvo okolja in ekotehnologija, VS

Visoka šola za zdravstveno nego
Jesenice

- Zdravstvena nega, VS

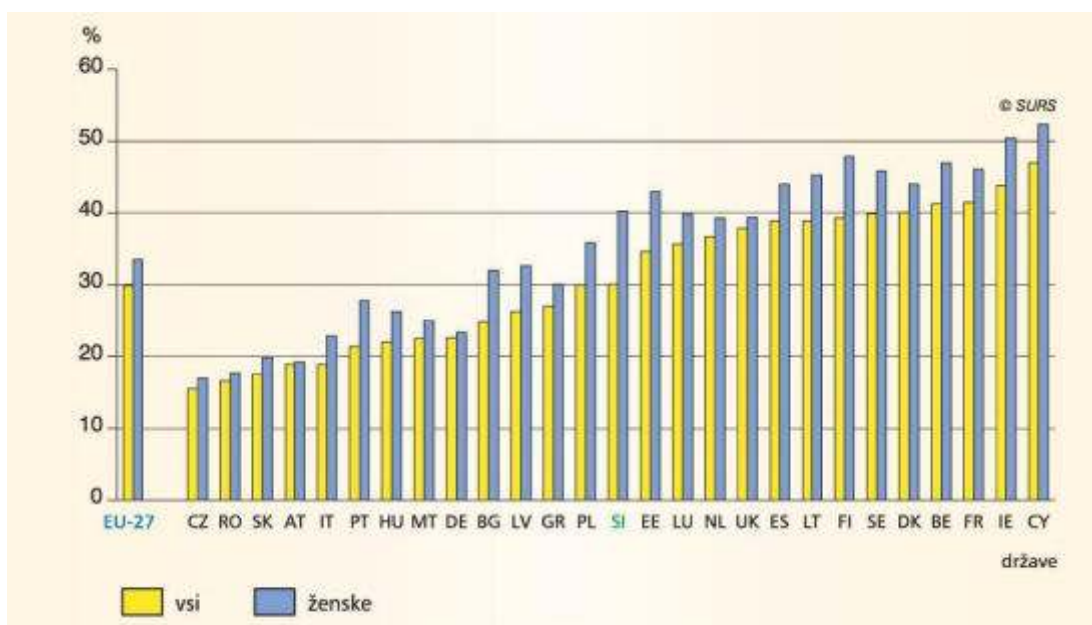
Visoka šola za zdravstvo
Novo mesto

- Zdravstvena nega, VS

Vir: Ministrstvo za visokošolstvo, tehnologijo in znanost (Spletni dostop).

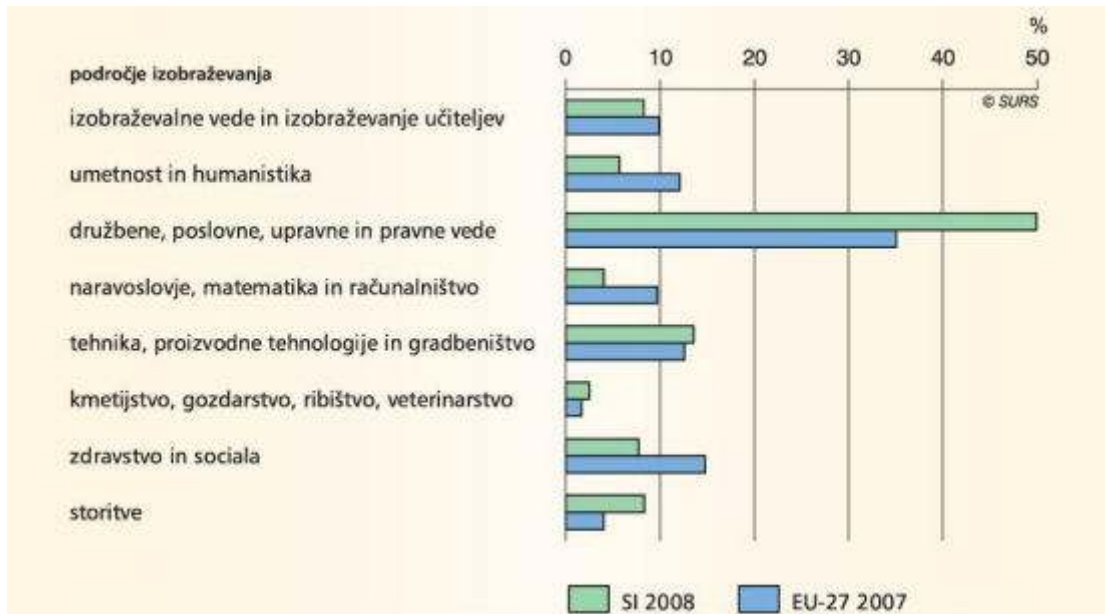
SEZNAM GRAFOV:

Graf 1: Mladi (25–34 let) s terciarno izobrazbo, države članice EU-27, 2007

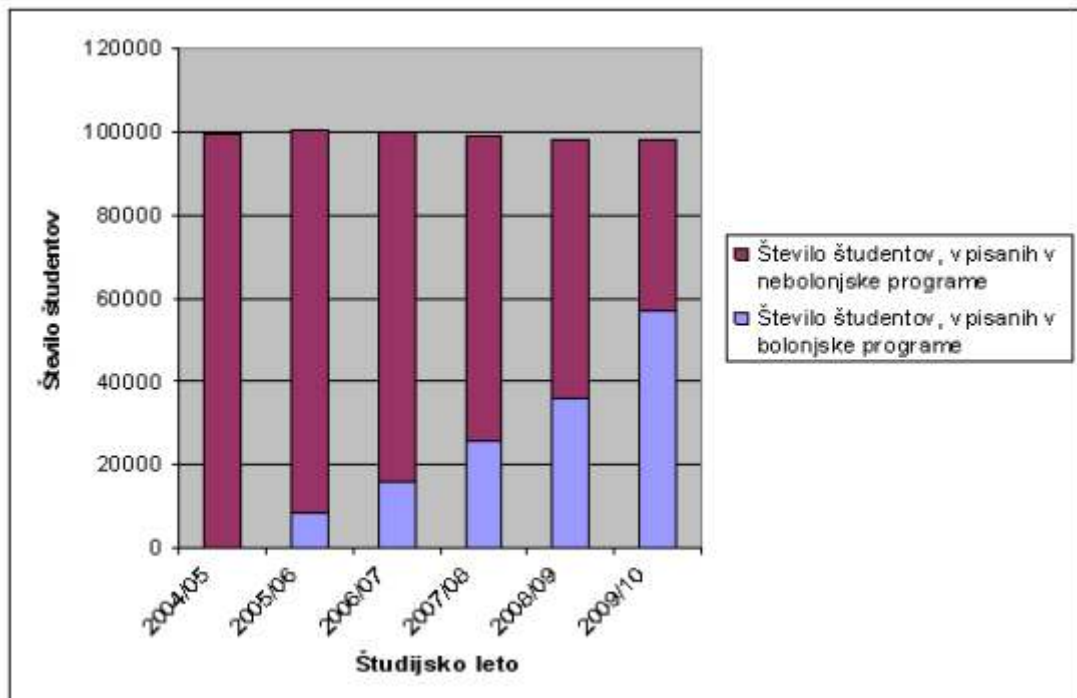
Vir: Eurostat, EULFS, 2007.

Graf 2: Diplomanti terciarnega izobraževanja po področjih izobraževanja

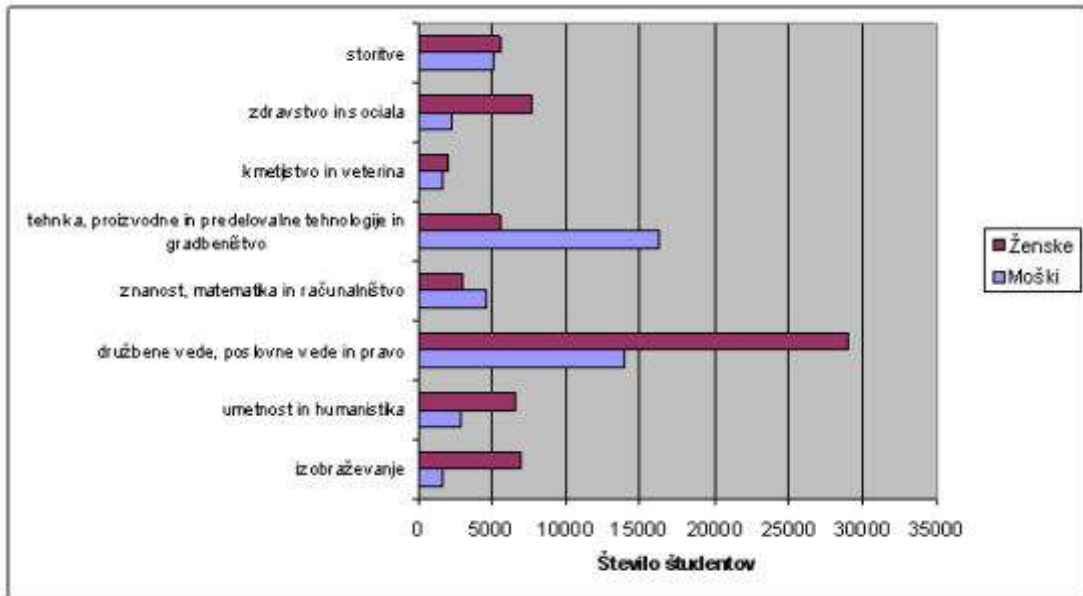
Vir: Eurostat, 2008.

Graf 3: Prikaz števila študentov vpisanih po letih

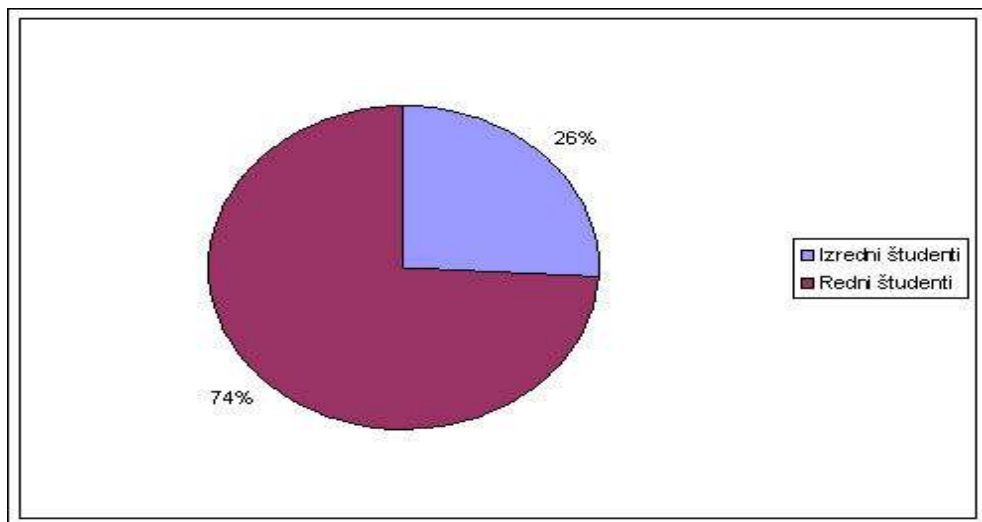
Vir: SURS, 2010.

Graf 4: Prikaz vpisanih študentov po področjih izobraževanja

Vir: SURS, 2010.

Graf 5: Prikaz % vpisanih rednih in izrednih študentov

Vir: SURS, 2010.